

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3079

15545

355

9--31

A. B.

L. O. O.

X1 Cp

2010

3079

355

Գ-31

610
69-ԳԱ

ՄԱՐԶԱՐԱՆ

ԲԱԶՈՒՄ ՁԵՒԵՐՈՎ ԲԱՅԱՏՐԵԱԼ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ

ԳԲԲԳՈՐ ԳԵՍՊԱՐԵԱՆ

1003
10104

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

ՏՊԱՐԱՆ Մ. Ս. ԳԱՐՐԻԷԼԵԱՆ

1892

2001

63

6998

Նուիրեմ խոնարհաբար զայս աշխատանքիս թիւն
առ Հայ Հայրենասէր երիտասարդս :

Գ. ԳՍՊԱՐԵԱՆ

Պրութին

Դկ. 1891

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

« Յառաջագիտութիւնը կեանք է իսկ նոյն վիճակի մէջ (Statu quo) մնալն մահ » ըստ նշանաւոր գաղղտացի զօրավարն Լէվալ ռազմագիտութեան նկատմամբ, և յիշուի աւելի գէշ մի Ազգի համար :

Ազգ մի երբ դանդաղ կը մնայ, կամ չունի այն յարմարութիւնք իրմէ աւելի քաղաքականացեալ և յառաջագէտ ազգաց շաւղին հետեւելու, նա կամ իւր կործանումն կը փութացնէ և կամ կը մնայ գերի մի այլ տիրողի տակ :

Հայ Ազգն բարեբաղդաբար բոլորովին զուրկ մնացած չէ այս նախանձեւի ձիրքէն այսինքն՝ նա ի վաղուց անախ ունեցած է այն յատկութիւնք որոցմով կը խմորուի և կը յարմարէ ինքզինքն այն ամեն ազգաց յառաջագիտական շրջափոխութեանց, որոնց մէջ իւր բաղբն փնտռել ստիպուած է, և գլխաւորապէս այս եղած է պատճառն որ նա կ'ապրի ց'այժմ մինչև իսկ խիստ նեղ պարագայից տակ :

Սակայն ինչպէս մի մանուկ քանի մեծնայ կը կարօտի զանազան և սարքեր պիտոյից որոնք մինչև չի հայթայթուին նա չի կրնար կատարելութեան հասնիլ, նմա-

նապէս մի աղղ քանի լուսաւորուի և յառաջագիմէ շիր-
կրնար կատարեալապէս ազատ ու ինքնիշխան լինիլ, մին-
չև որ չ'ստանձնէ այն հանգամանքներն որոնց պէտքը կը
զգայ:

Վաճառականութիւն և կրթութիւն, հարստութիւն
և դիտութիւն, դպրոցք և արհեստանոցք, խիստ ընտիր
բաներ են աղղ մի զարգացնելու, սակայն բոլոր այս
պանծալի յատկութիւններով հանդերձ նա պիտի մնա
գերի և թերի, նա ուրիշ պէտքի մի ալ կը կարօտի որ
թէպէտ վերջնագոյն կրնայ համարուիլ բայց ոչ փոքրա-
գոյնն, այն է ինքնապաշտպանութիւն կամ զինւորակաւ
գրթութիւն:

Կը հաւատամ որ Հայ աղղին մէջ լի են սոյն հան-
գամանաց ընդունակ անձինք, բայց աւաղ որ իւր բազ-
մադարեան հպատակութիւնն գրեթէ բոլորովին շիջու-
ցած է այն կրակի, եռանդն, անձնուրացութիւնն և միայն
կը տեսնենք երբեմն երբեմն, որ այլ աղղաց չահերու հա-
մար Հայկայ որդիք կը փայլին իբրեւ պայծառ աստղեր:

Սոյն մարգարանն որ պատիւ ունիմ խոնարհաբար
նուիրել իմ սիրելի աղղոյնոցս, չեմ ներկայացուներ
զայն իբր տիպար կամ կատարեալ գրութիւն մի զինուո-
րական կրթութեան, այլ նկատելով մեր ընդհանուր աղ-
ղին այս ճիւղին մէջ ունեցած մանկական վիճակն, կու-
տամ զայն իբր այրենարան. ոչ թէ հզօր բանակներ կազ-
մելու և աշխարհ գրաւելու առաջնորդ մի, այլ ստիպո-
ղական պարագայից մէջ որչափ կարելի է անկանոն խմ-
բեր շուտով կանոնաւորելու և ինքնապաշտպան լինելու
յարձակիչ հրոսակաց և աւերիչ աւազակաց դէմ:

Գրգայիկս մէջ բացատրեալ զինւորական կրթու-
թիւն է Ամերիկեան դրութիւնն, որոյ սկզբունքն կրնանք
ըսել բոլոր այլ տէրութեանց ընդունած դրութիւնն է
բացի երկրորդական տարբերութիւններէ որ դործածու-
ած գէնքերու զանազանութեանը համար պարտաւորեալ
են ձևերու և շարժմանց մէջ փոփոխումներ ընել, եթէ
ամեն տեսակ գէնքեր դործածելն բացատրելու ձեռնար-
կէինք թէ շատ երկար ու խառն գործի մի ձեռք զարնե-
լու էինք և թէ մեր դիտաւորութենէն պիտի չեղէինք:
Կը ձգենք որ մարդիչք իրենց ուշիմութեամբն իրենց մօտ
գտնուած գէնքին համեմատ այս մասին պէտք եղած
փոփոխումներն ընեն:

Պարտ անձին կը համարիմ իմ խորին շնորհակա-
լութիւնս յայտնել առ Մեծ. Տր. Մ. Ս. Գաբրիէլեան
որ ոչ միայն քանիցս մեզ քաջալերեց այս ձեռնարկին մէջ
այլ նաև աջակցեցաւ իւր Հայկական հմտութեամբն յար-
մար բառերով ճոխացնել և դիւրահասկանալի ընել զայն:

Արդ՝ եթէ սոյն ձեռնարկութեամբս յաջողիմ գէթ
յուշարար մի լինել իմ հայրենակցացս և հրապուրել
զանոնք քիչ մ'ալ այս կենսական խնդրոյն վրայ դարձ-
նել իւրեանց ուշադրութիւն և գուցէ լինիմ պատճառ
դրդել աւելի տաղանդաւոր աղղայնոցս շինել լաւագոյն
գասադիրք, հաւատացէք որ իմ խոնարհ աշխատութեան-
ցըս վարձքն լիուլի ընդունած պիտի համարիմ:

Գ. ԳՄԱՊԱՐԵԱՆ

ՋԱՆՏՈՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏՆ

Կ'ուսանիմք մտքերն մշակելու համար, և թէպէտ
ամեն դպրոցաւարտ իւր սորվածն չի գործածեր, չենք
կրնար ըսել որ նա չ'օգտուիր իւր առած կրթութենէն.
և ուստի չենք կրնար ուրանալ որ ինքնապաշտպանու-
թեան գիտութիւնն՝ եթէ զայն գործածելու պէտք չու-
նենանք ալ՝ ունի իւր ուղղակի և անուղղակի օգուտնե-
րըն ուսանողին տպառնի կեանքին վրայ, կը համարձա-
կիմ ըսել առաւել քան զամենայն ինչ, քանզի այս կըր-
թութիւնը կը վերաբերի աւելի մարդկային բնական ըզ-
գացմանց քան թէ ստացական յատկութեանց:

Մեծն Նաբոլէօնի, երբեմն աննշան Քորսիքացիին,
հիանալի կեանքն աշխարհիս ծանօթ է: Ծօրճ Վաշինկ-
թընի որ Ամերիկայի հանրապետութեան Հայրն կը կո-
չուի, և հռչակաւոր Ամերիկացի ձեներալներ Կրանթ,
Շէրմըն և Շերիտըն, գինւորական կրթութիւն առած էին,
բայց կըզբաղէին իրենց յատուկ գործերով, և բազդա-
տաբար կապրէին իբր աննշան քաղաքացիք, սակայն երբ
պէտք եղաւ ազգ մի ի գոյ բերել կամ ստեղծուած մի-
ութիւն մի անսպասան պահէլ այն ատեն այս անծանօթ

անձինք ստացան մեծ համբաւ իրենց հրաշալի գործերովըն պատերազմի դաշտին մէջ :

Որչափ ճշմարիտ է առածն թէ «բանաստեղծը կը ծնանին միայն ու չեն շինուիր» նոյնչափ ճշմարիտ է որ ախոյեանք և դիւցազունք ալ չեն ծնանիր այլ կը շինուին ի ճակատամարտս :

Մենք Հայերս պէտք չէ սպասենք որ յ'երկնից իջնեն մեզ պատրաստ շինուած դիւցազունք և ազատեն դերութենէ, ո՛չ, մեր ազգին մէջ կան բաւական քաջեր բայց սոքա են ի քուն և ժանկատ, ահա զինւորական կըրթութիւնն կրնայ արթնցնել զայն, մաքրել այդ ժանկըն, սակայն նա պարտի ստանալ դիւցազն տիրազոյսն ի ճակատամարտի՛, ի պատերազմի՛ :

Զինւորական կրթութիւն կ'ազդէ զգալապէս մարդու մի ֆիզիքական կազմութեանն ու երեւոյթին վրայ, նա անզգալապէս կը գոյացնէ մարդոյս մէջ մի գաղտնի բարոյական ոյժ, որ հոգեբանաց իսկ դժուար է բացատրել, բայց սրուն մոգական արդիւնքն միայն կրնանք տեսնել յատուկ պարագայից տակ, երկչոտն կընէ կարիճ, կտրիճն քաջ, իսկ ծայրայեղ քաջն կընէ աւելի խոհեմ, զգաստ, կարգապահ, խոտումնապահ, յանձնվտտահ, հեռատես և հնազանդ :

ԽՄԲԻ ՄԸ ԿԼԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆ

Ընկերութիւնք, գպրոցք, բանակք և ամենայն հաստատութիւնք, առանձ մի գլուխ, պետ կամ առաջնորդ ունենալու ի գոյ չեն համարուիր :

Այս օրէնքն կը տեսնեմք մինչև իսկ անբան անասնոց և թռչնոց մէջ, ուստի որչափ առաւել հարկաւոր է բանաւոր արարածոց : Խուռն բազմութիւն մի զէն ի ձեռին՝ գնդի մի գոյութիւնն չի նշանակէր, պէտք է լինի մի դրութիւն, զայն կառավարող օրէնքներ, և այն օրենքներն մատակարարող անձինք : Եթէ խմբի մը անհատք չեն ուզեր հնազանդիլ հրամանի, այլ կը գործեն ամեն մէկն իւր ուզածին պէս, ստոյգ յատակագծի մի ձեռնարկութիւն ի գլուխ չ'եւլեր, և փնտէ ի զատ այլ արդիւնք չի բերեր : Կարգապահութիւն եւ հեռազանգութիւն օրինաց եւ պետին ուրեմն զինւորական կեանքի մէջ ամենակարեւոր տեղ մը կը բռնէ և իւր գոյութեանը ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ պէտքն է : Խումբ մի բազկացնող անհատք մեզ Հայոցս համար մասնաւորաբար պէտք է լինին ճշմարիտ հայրենասէրներ, կեղծ ու չա-

Հախնդիր անձանց թոյլ տալու չէ մէջ մտնել, աւելի լաւ է որ այդպիսի անձինք մնան թշնամւոյն կողմն քան թէ մասնակցին հայրենասիրական գործին և սերմանեն անդերկառուութիւն :

Անկեղծ հայրենասէրք կը դիւրացնեն խմբի մի կազմակերպութիւնն և կարգապահութիւնն :

Սա կեսն ևս լաւ ըմբռնելու եմք որ պաշտօնէի մի անձնակաճութիւնը երկրորդական է, զինւորն երբ կը հնազանդի իւր հրամանատարին չէ թէ նորա անձնական վարքին բարքին, հսկայ կամ զօրաւոր, գիտուն կամ անուս լինելուն համար է, այլ կ'անսոյ նորա պաշտօնին զինւորական օրինաց և ձեռք բերուելիք սուրբ նպատակին համար :

ԱՌ ՄԱՐԶԻՉՍ

ԵՒ

ՊԱՇՏՈՆԵԱՅՍ

Մարդիշի մի վարմունքն առ իւր գինւորս մեծ ազդեցութիւն ունի այս վերջնոցս ազգասիրութեան և անձնուրացութեան ոգւոյն վրայ : Չկայ առաւել նուաւ տացուցիչ բան, քան պախարակել գինւոր մի իւր ընկերաց առջև : Յանցանք գործել և պակասութիւն ընել անխուսափելի է. բայց ամեն մարդ որչափ ալ լինին առգէտ և սորուկ՝ ունի մի բնական պատուոյ զգացումն որ եթէ հարաջար հարուածեալ զայն, փոխանակ կրթելու կամ ամաչեցնելու հակառակ տալու օրութիւն կ'ընէ, և նորա որափն մէջ կը ծնանի ռիտակալութեան, վրէժխնդրութեան և անհնազանդութեան ոգին որ գէշ հետեանքներ յառաջ կը բերէ :

Մարդիշք միշտ խոհեմութեամբ և խղճմտարար վարուելու են գինւորաց հետ, հրահանգներն ճշգիւ շրկատարող և զանդազ մարդիկներն կշտամբելու փոխանակ պարտին անսոց աւելի հոգատարութեամբ և խրնամով՝ բացատրել հրահանգներն. և պիտի տեսնուի որ այս կարգի մարդիկք վերջապէս պիտի լինին ժիր և օգ-

ՄԱՐԶԱՐԱՆ

տակար քան թէ շատեր որոնք չուսով բայց հարեւոյցի սորված են: Խիստ և ծայրայեղ պատիժք վերապահուելու են բացառիկ պարագայից, այսինքն՝ ընդհանրապէս անոնց որք կը մատնեն կը լրտեսեն և կապստամբին:

Այսու ամենայնիւ՝ մարդիչք և պաշտօնեայք պէտք է ունենան մի այնպիսի վեհանձնութիւն, որով, ամեն տան զինւորաց լինին պատկառելի և համակրելի: Վարուին նոցա հետ ոչ գոռողութեամբ և հպարտութեամբ որ անկրելի են, և ոչ ալ չափազանց թոյլութեամբ՝ որ անհոգութեան և անհնազանդութեան կը տանի մարդիկներն:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ

Սոյն գրիպիկին մէջ բացատրեալ բոլոր մարդկան շարժմունք կարելի եղածին չափ այնպիսի շարժմունք են որոնք պատերազմի մէջ փորձով գնահատուած են իբրեւ կարեւոր և օգտակար:

Երբ շարժմունք ստորաբաժանեալ են մէկ, երկու, երեք, կամ աւելի, հրամանին վերջին վանկն ցոյց կուտայ անմիջական կատարումն թիւ մէկի, և հրամանք երկու, երեք, ևն, միւս շարժմանց:

Շարժմունք մանրամասն կատարելու համար մարդիչն կը հրամայէ նախ համրամբով, իսկ մարդիկը զայն սորվելէ վերջ ալ ևս համրանքով չեն տրուիր հրամանք:

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Մ. Հ. Մարդիչն հրամայէ:

Հ. Հ. Հարիւրապետն հրամայէ:

Ս. Հ. Սարճէնթն հրամայէ:

Ն. Հ. Նախագահարտատական հրամանին:

Գ. Հ. Գործադրական հրամանին:

ՄԱՐԶԱՐԱՆ

Հատուած 1.

ՀՐԱՄԱՆՔ

Հրամանն երկու տեսակ է, Առաջինն նախադատա-
րապետական ինչպէս. յառաջ կամ դէպ ծախս որ կը ցուցնէ
շարժման եղանակը:

Երկրորդն ԳՈՐԾԱԴՐԱԿԱՆ, ինչպէս մարշ կամ ղարձ
որ կը ցուցնէ անմիջական գործադրուիլն:

Հրամայական ձայն պէտք է լինի որոշ, հաստատ
և կտրճ, աստիճանաբար վարէ վեր բարձրացնելով:

Նախապատրաստական հրամանք պիտի նշանակու-
ին արամեան տառով իսկ գործադրականն գլխադրով:

Մէն մի հրաման լաւ սորվելէ վերջ՝ ուրիշ մի
անցնելու է, իսկ հրամաններն սորվելէ վերջ՝ մարզիչն
կրնայ հրամանաց կարգը փոխելով զինուորաց լրջմտու-
թիւնը փոքրէ:

Դասերն գլխաւթեամբ սորվեցնելու համար նախ
չորտական զինուորաց կը բաժնուին որոնք կը կոչուին
քստեակը:

Հատուած 2.

ԶԻՆԻՈՐԻ ԴԻՐՔՆ

Կրունք մի գծի վրայ և իրարու կից:

Ծնգերն ուղիղ, առանց բիրտ երեւոյթ տալու.

Մարմինն շիտակ, քիչ մի դէպ յառաջ միտեայ.

Ուտեր ուղիղ և հաւասար բարձրութեամբ:

Թեւեր բնականորոպ քովերը կտխուած

ՄԱՐԶԱՐԱՆ

Ձեռքի ափերն քիչ մի դէպ ի դիմաց բացուած և
փոքրիկ մատերն սռնադգեւտի քովի կարուածին կից:

Գլուխն ուղիղ և բարձր՝ ու ճակատն հանդէպ:

Կզակն քիչ մի ներս քաշուած առանց նեղուելու:

Աչքեր հանդէպ այնպէս որ նայուածքը քսան կան-
գուն հեռի գետինն իյնայ:

Հատուած 3.

ՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՅՐՈՒՄՆ ՇԱՐԻՑ

Մարզիչն պարտի տալ երբեմնակի հանգիստ, ուս-
տի կը հրամայէ, Քառեակ, ՀԱՆԳԻՍՏ: Գործադրական հը-
րամանին լրանալուն՝ մարզիկը այլ ևս պարտուորեալ
չեն անշարժ մնալ կամ լռութիւն պահել. բայց եթէ
մարզիչն հրամայէ, ի տեղով ՀԱՆԳԻՍՏ այն տեսն մարդիկն
պարտի իւր տեղն պահել, բայց ոչ լռութիւն և անշարժ
մնալ: Կրկին ուշադրութեան գալու համար,

Մարզիչն հրամայէ, Քառեակն, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ:
Գործադրական հրամանին լրանալուն պէս՝ մարզիկը
կառնուն իւրեանց զինուորական դիրքն և կ'ըլլան ուշադիր:

Խմբակն կամ քառեակն ցրուելու համար,

Մարզիչն հրամայէ, ցրումն շարից, ՄԱՐԾ: Գոր-
ծադրական հրամանին լրանալուն մարզիկը ազատ են:

Հատուած 4.

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ՀՐԱՀԱՆԳԻ

Մարմնամարզական հրահանգաց օգուտներն զին

ւորաց համար լաւ ճանչցուած են իրենց վերջը կատարելիք շարժմանց մէջ, ուստի հետեւեալ չորս ձևերն կը տրուին մարդիկներու կրթութեան համար: Նախ թուով և ապա առանց ստորաբաժանելու:

Մ. Հ. — Առաջին. ՀՐԱՀԱՆԳ

Բեր ձեռքերդ հանդէպ, մինչև որ փոքր մատերդ իրարու դպչին, ափեր բաց և թեւեր հորիզոնական, (երկու) տար ձեռքերդ գլխոյդ վրայ շրջանաւաճեալ առանց ձեռքերդ իրարմէ զատելու և թոյլ տուր որ մատերդ ծռելով դպչին գլխարկիդ գագաթին, բթամատք դէպ յետս ցոյց տալով, (երեք) վեր առ ձեռքերդ, ափերդ իրար բերելով և ապա զատելով զանոնք տար դէպ յետս չեղաբար ու վար աստիճանաբար մինչեւ որ քովերդ իյնան և գլխուրի դիրքն առնուն:

Մ. Հ. Երկրորդ. ՀՐԱՀԱՆԳ

Վերցուր թեւերդ բոլոր երկայնութեամբ մինչև որ ցուցամատք դպչին իրարու գլխոյդ վրայ. մատի ծայրեր վեր, և աջ բթամատն ձախին վրայ, (երկու) բեր ձեռքերդ այդ դիրքին մէջ դէպ ի գետին մարմնովդ ծռելով բայց պահելով ծնդերդ շիտակ, և ջանա դպչիլ գետինն. (երեք) առ գլխուրի դիրքն:

Մ. Հ. Երրորդ. ՀՐԱՀԱՆԳ

Երկնցուր թեւերդ հորիզոնական ուղղութեամբ հանդէպ մինչև որ ափերդ դպչին իրարու. (երկու) քչէ՛ թեւերդ ետիդ, նոյնժամ մարմնոյդ ծանրութիւնն ձգէ՛ օտից մատերուն վրայ, կրունկներդ վեր առնելով և ջա-

նա ձեռքերդ իրար դարնել կռնակիդ վրայ, (երեք) առ գլխուրի դիրքն:

Այս հրահանգի առաջին երկու շարժումնք կը կրկնուին, մէկ, երկու, մէկ, երկու, մինչև որ վարժուին:

Մ. Հ. Զորրորդ ՀՐԱՀԱՆԳ

Բարձրացուր թեւերդ կողմնակի, մինչև որ առնուն հորիզոնական ուղղութիւն, ափերդ բաց դէպ ի վեր. (երկու) ոլորէ թեւերդ շրջանակի ձևով դէպ ի վեր ու վար. հանդէպ, ետև. (երեք) առ գլխուրի դիրքն:

Այս հրահանգին երկրորդ շարժումն կը շարունակուի մինչև որ Մ. Հ. (երեք):

Հատուած 5.

ԱԶԲ. ԱԶ ԿԱՄ ԶԱՆ

Մ. Հ. ԱԶԲ ԴԵՊ ՅԱՂ. Գ. Հ. ին լրանալուն՝, դարցուր գլուխդ միայն մեղմաբար դէպ յաջ, այնչափ որ ձախ աչքդ քթիդ տեղը դայ, մարմնոյդ միւս մասերն կը պահեն իրենց դիրքն:

Մ. Հ. ՀԱՆԴԵՊ. Ա՛ռ գլխուրին դիրքն:

Նոյն կերպիւ կը կատարուի աչք դէպ ձախ:

Հաստատած 6.

ԲԱՐՆԵՐ

Մ. Հ. ԱԶ ՁԵՌԱՄԲ ՈՂՋՈՅՆ

Գ. Հ. ին լրանալուն, վերցուր աջ ձեռքդ փութանակի և երկնցուր զայն սաքիդ բացուածքին ուղղութեամբ, ափն վար և բթամասն ցուցամասին կից, թեւդ հարիղսնական, (երկու) տար ձեռքդ վեր մինչեւ որ վերայիշեալ մասի ծայրեր դաշին ճակարդ մօտ գլխարկին, նոյնժամ գլուխդ դարձուր ձախ կողմ ուսկից կ'ապասեա բարեեալն, (երեք) բեր ձեռքդ երկրորդ շարժման դիրքին, նոյնժամ գլուխդ շիտկէ, (չորս) առ գինւորի դիրքն:

Նոյն ձևով կը կատարուի ձախ ձեռամբ ողջոյն:

Հաստատած 7.

ԴԱՐՁՈՒՄԾԻ

Մ. Հ. Դէպ յաջ, ԴԱՐՁ. (կամ դէպ ձախ) ի հրամանի ԴԱՐՁ աջ սաքդ քիչ մի վերցուր և դարձիր դէպ յաջ՝ ձախ կրունկիդ վրայ և ապա բեր աջ սաքդ կցէ միւսին ինչպէս զինւորի դիրքն. դէպ ձախ դարձն ալ մի-

ՄԱՐԶԱՐԱՆ

23

նոյն սաքի վրայ պէտք է կատարուի.

Յետոյ դառնալու համար:

Մ. Հ. Յետոյ, ԴԱՐՁ. ի հրամանին յետոյ, ձախ սաքդ ուղղէ մի քիչ դէպ՝ հանդէպ և աջ սաքդ տար նորա ետեւն՝ երեք մատնաչափ հեռի, այնպէս որ ձախ կրունկիդ աջ սաքիդ մէջտեղն իյնայ և անկիւն մի կալմեն: Գ. Հ. ին ԴԱՐՁ, երկու կրունկիդ վրայ դարձիր յետոյ շրջանն կատարելէ զինի բեր աջ սաքդ միւսին կից ինչպէս ի զիրան զինւորին:

Հաստատած 8.

ՀԱՆԴԻՍԻ ՀԱՆԳԻՍՏ

Մարդիկներու հանդիսու և նոյն առեն լուսթիւն ու շնորհալի կերպարանք ապահովելու համար,

Մ. Հ. Հանդիսի, ՀԱՆԳԻՍՏ. Տար աջ սաքդ ուղղալի ետեւ երեք մատնաչափ, ձախ ծունկիդ քիչ մի թուլցուր, նոյնժամ բեր ձեռքերդ առջեւ մարմնոյդ կեդրոնին վրայ, ձախն ի վերայ աջի, ձախ բթամասն աջ ափի մէջ: Զինւորի դիրքն առնելու համար Մ. Հ. ՈՒՇՍԻ ԴԻՈՒԹԻՒՆ:

Հաստատած 9

ՔԱՆՈՒՄԾԻ

Զինուորական քայլի մի երկայնութիւնն է իր երեսուն մատնաչափ կրունկէ ի կրունկ և ընթացքի արագութիւնն մէկ րոպէն իննիսուն քայլ հասարակ ընթաց-

քի համար, իսկ 120 քայլ արագ-քայլ ընթացքի:

Ճշգրիտ քայլ առնել վարժուելու համար Մ. Հ. հետեւեալ հրամաններն. —

Հատուած 10.

Կշռաքայլ, ձախ ոտն, ՅԱՌԱՋ. ՅԵՏՍ. ԿԱՆԳ.

Ի հրամանի ՅԱՌԱՋ. ձախ ծունկի թուլցուր եւ տար ոտքդ տասնեւչորս մատնաչափ յառաջ՝ պահելով ուղիղ, և մատերու ծայրն ծռէ վար այնպէս որ գետնէն երեք մատնաչափ վեր մնայ. մարմինդ կռէ աջ ոտքիդ վրայ, քիչ մի յառաջ միտելով: Ի հրամանին ՅԵՏՍ, տար ձախ ոտքդ ետեւդ, ծունկի ծռելով այնպէս որ ոտքիդ ծայրն աջ ոտքիդ կրունկին ուղղութեանը դայ:

Սոյն երկու շարժումներ կը կրկնուին, յառաջ, յետոյ, յառաջ յետոյ, մինչեւ որ Մ. Հ. ԿԱՆԳ, յայնժամ ա'ռ զինուորի դիրքն:

Կշռաքայլ աջ ոտն կը կատարուի նոյնպէս:

Հատուած 11.

Կշռաքայլով յառաջ ընթանալու համար.

Մ. Հ. Կշռաքայլ ձախ ոտն ՅԱՌԱՋ ԳԵՏԻՆ. ԿԱՆԳ.

Ի հրամանի ՅԱՌԱՋ դորձադրէ վերոյիշեալ կերպիւ. և ի հրամանի ԳԵՏԻՆ բեր ձախ ոտքդ ի գետին նոյնժամ մարմինդ յառաջ բերելով և բեր աջ ոտքդ հանդէպ ինչպէս ի հրամանի ձախ ոտն յառաջ. ի ամանի կրկին. ԳԵՏԻՆ. կոխէ աջ ոտքդ ի գետին և բեր ձախ ոտքդ յառաջ

Սոյն շարժումն կը կրկնուի ԳԵՏԻՆ. ԳԵՏԻՆ հրամանն տալով մինչեւ որ Մ. Հ. ԿԱՆԳ. յայնժամ որ ոտքն որ յառաջ տարուած է նոյնն կոխէ գետին և ետեւի ոտքդ բեր միւսին կից ինչպէս ի դիրսն զինուորին:

Հատուած 12.

Կշռաքայլի սկզբունքն սորվելէ զինի.

Մ. Հ. Քառեակն յառաջ սովորական քայլ. ՄԱՐՇ:

Ն. Հ. ին յառաջ. ձգէ մարմնոյդ ծանրութիւնն աջ ոտքիդ վրայ և ձախ ծունկի թուլցուր. Գ. Հ. ՄԱՐՇ, սկսէ քայլ առնուլ ձախ ոտքով: Ամեն պարագայի մէջ երբ քայլել հարկ է միշտ ձախ ոտքով կ'սկսի ընթացքը. այս կանոնն անխտիր է: Զախով սկսելով շարունակէ ընթացքդ՝ պահելով զինուորի կեցուածք և նայուածք. Մարզիչն քայլի ընթացքն ուղիղ պահելու համար կը արտասանէ մէկ, երկու. մէկ, երկու. կամ ձախ. ձախ. մինչեւ հրամանին ԿԱՆԳ, յայնժամ որ ոտքն որ յառաջ տարուած է կոխէ զայն գետին և բեր միւսն նորա կից ինչպէս ի դիրս զինուորին:

Մարզիչն տեսնելով որ մարզիկը սորված են ընթանալ սովորական քայլի մէջ. կը վարժէ զանոնք արագ-քայլի մէջ.

Երբ քառեակը կ'ընթանան սովորական քայլով

Մ. Հ. Քառեակը, արագ-քայլ, ՄԱՐՇ. յայնժամ մարզիկը կ'առնուն արագ քայլի ընթացքն: Նոյնպէս արագ քայլէ կրնայ փոխուիլ սովորական քայլի. տալով նոյն ընթացքի հրամանն:

Հատուած 13

Ի ՏԵՂԻՈՉ ՔԱՅԼ

Ընթանալու ժամանակն և ձեն պահելով իւրեանց տեղն մնալու համար .

Մ . Հ . Ի տեղւոյ քայլ . ՄԱՐՇ . Գ . Հ . ին ո'ր ոտքն որ յառաջ բերուած է՝ կոխէ զայն գետին և սկսէ քալել ի տեղւոյ . այսինքն այնպէս ցուցնելով որ իւր թէ յառաջ կ'երթաս , բայց տեղէդ չես շարժիր . անիկայ ընելու համար յառաջ տարուած ոտքն կրկին իւր տեղն բերելու է քալուածքի ընթացքին ժամանակն պահելով , մինչև որ Մ . Հ . ԿԱՆԳ Կամ յառաջ . ՄԱՐՇ .

Հատուած 14 .

ՓՈՆ . ՔԱՅԼ

Օրէնք է որ բոլոր զինուորք կատարեալ համաքայլութեամբ ընթանան , այսինքն ամենուն ալ ձախ ոտքերըն իմիստին և աջ ոտքերն իմիստին շարժին : Երբ մարզիչն տեսնէ թէ չարքի մի կամ անհատի մի քայլն այս կանոնաւորութիւնը կարուսեր է , փոխ . քայլ կոչուած հրամանն կու տայ , որոյ նպատակն է կանոնաւոր համաքայլութիւնն վեր սահաստատել : Ուստի յառաջ ընթանալու ժամանակ քայլ փոխելու համար Մ . Հ . փոխ-քայլ , ՄԱՐՇ . Գ . Հ . ին՝ երբ աջ ոտն յառաջ տարուած է , կոխէ զայն գետին , և ձախ ոտն յառաջ տար ու կոխէ գետին , յայնժամ աջ ոտն բեր ձախ ոտքի կրունկի քով և մեղմարար գետին կոխելով առ սուտ քայլ մի և ձախ ոտքով շո-

րունակէ քայլել :

Երբ ձախ ոտն յառաջ տարուած է կոխէ զայն գետին բեր աջ ոտն վերայիշեալ կերպիւ ձախ ոտքդ կրունկի քով , առ սուտ քայլ մի և ձախ ոտքով շարունակէ ընթացքդ :

Հատուած 15 .

ՔՈՎՆՏԻ ՔԱՅԼ

Մարզիկը ի կանգ դուրս

Մ . Հ . Քովնտի քայլ ղէպ յաջ (կամ ղէպ ձախ) ՄԱՐՇ :

Գ . Հ . ին ՄԱՐՇ , տար աջ ոտքդ վեց մատնաչափ ղէպ յաջ . (պահելով զինուորի ուղիղ կեցուածքն) և զարկ գետին . և բեր ձախն նորա կիցն , և այսպէս շարունակէ կողմնակի , արագ-քայլ ընթացքի ժամանակով , մինչև որ Մ . Հ . ԿԱՆԳ ,

Քովնտի քայլն միշտ արագ-քայլի ժամանակով կը կատարուի , բացի երբ սովորական քայլի ժամանակով արուի :

Հատուած 16 .

ՅԵՏՍ ՅԵՏՍ ՔԱՅԼ

Մարզիկը ի կանգ դուրս

Մ : Հ . Յետս յետս , ՄԱՐՇ . Գ . Հ . ին , ձախ ոտքով սկսէ քայլ առնուլ ղէպ յետս , կրունկէ ի կրունկ տառն և չորս մատնաչափ հեռաւորութեամբ և շարունակէ այսպէս մինչև որ Մ . Հ . ԿԱՆԳ , յայնժամ յառաջ գտնուած

ՄԱՐԶԱՐԱՆ

ոսն տար յետս կցէ միւսին և առ զինուորի դիրքն :

Հատուած 17 .

ՅԵՏԿՈՅՍ ՄԱՐՇ

Ի մարշ Գողով, Մ . Հ . յետևոյս, ՄԱՐՇ .

Գ . Հ . ին երբ աջ ոսն կը զարնէ գետին, տար ձախ ոսն յառաջ, բեր գետին և դարձիւր յետս յաջմէ՝ երկու ոտից ծայրերուն վրայ, և շարունակէ քայլել իսկոյն հակառակ կողմն՝ ձախ ոտքով սկսելով :

Հատուած 18 .

ԿՐԿՆԱՐԱԳ ՔԱՅԼ

Վազելու ձևով ընթանալու համար

Մ . Հ . Քառեակն յառաջ, կրկնարագ քայլ, ՄԱՐՇ :

Ն . Հ . ին յառաջ, ձգէ ծանրութիւնդ աջ ոտքի վրայ և ձախ ծունկդ թուլցուր, ի հրամանի կրկնարագ-քայլ վերցուր ձեռքերդ կուրծքիդ վրայ տալով բռնցի ձեւ, և Գ . Հ . ին ՄԱՐՇ, սկսէ վազել ժամացոյցի ձօճանակինըման պահելով ժամանակ : Մարզիկը միշտ քանք ընելու են քթէն շնչառութիւն ընել . զի փորձուած է որ ոնգերէն շունչ առնելն թէ առողջարար է և թէ աւելի երկար կը դիմանան յոգնութեան, ուստի այս եղանակաւ վազելն կարի մարմնամարդական է :

Հատուած 19 .

ՅԱՐԳԱՐՄՈՒՆԻՔ

Մարզիկների շարքն ուղիղ պահելու համար յաջմէ կամ ձախմէ յարդարումներ կը արուին . ուստի մարզիչն մի անհատ առնելով մի քանի կանգուն հեռի դէպ յաջ (կամ դէպ ձախ) . կը կանգնեցնէ զայն ապա կը հրամայէ Յարդարումն՝ ՉԱՅԼԻՆ :

Գ . Հ . ին, մնացեալ մարզիկք աչք դէպ յաջ ձգելով կ'սկսին շարժիլ քովնտի քայլով և մէն մի մարզիկ երբ մօտենայ յարդարման գծին, իւր աջ կողմն եղողին ետեօքն կ'անցնի իւր վեց մասնաշախի, և յետոյ յառաջ գալով կամաց կամաց կ'սկսի տեղաւորիլ, միշտ աչքերն աջ կողմն գտնուող մարզիկին կուրծքին վրայ ձգելով . զիրար շնեղելու համար՝ պարտէ ամեն մարզիկի թեւեր մեղմաբար միայն իրարու դաչին :

Երբ հրաման արուի ՀԱՆԴԷՊ . մարզիկք կը շիտկեն իրենց նայուածք և կ'առնուն զինուորի դիրքն :

Յարդարման առարկայ եղող մարզիկն միշտ կը պահէ իւր զինուորական դիրքն :

Մարզիչն պարտ է վարժել զինուորքն՝ յաճախ ստալով զանազան յարդարումներ, ինչպէս դէպ յաջմէ կամ

ձախմէ, դէպ յառաջ կամ ետեւ :

Հատուած 20.

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՎ ԸՆԹԱՆԱԼ

Յմբական յարդարեալէ զինի, մարդիչն կրթեալ ոմն իւր դէնէ խմբակին գլուխն իբր առաջնորդ, և կը հրամայէ, խմբակն յառաջ, առաջնորդ յաջմէ (կամ ձախմէ) ՄԱՐԾ Գ. Հ. ին մարդիկը ձախ ոտքով կ'սկսին յառաջ ընթանալ : Նոյն ատեն միշտ յարդարեալ պահելով շարքն, երբեմնակի դէպ ի առաջնորդ ձգելով խրեանց աչքեր, մարդիչ պարտի դիտել որ զինւորաց թեւերն միայն իրարու կը դպնան թեթեւ կերպիւ, կը միտին դէպ առաջնորդն, կը յարմարցնեն իրենց քայլեր առաջնորդին ընթացքին և ժամանակին, նաեւ առաջնորդէն եկած յենմանն տեղին կուտան և հակառակ կուտէ եկած յենման կը դիմադրեն :

Հատուած 21.

ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՔԱՅԼԵԼ

Քառեակն ի կանգ գոլով :

Մ. Հ. դէպ յաջ (կամ դէպ ձախ) ԴԱՐԶ, Յառաջ ՄԱՐԾ : Մարդիչն նախ կուտայ առաջին հրամանն դէպ յաջ ԴԱՐԶ, ի գործադրութիւն ս. ին, կը հրամայէ երկրորդ հրաման, յառաջ, ՄԱՐԾ :

Քառեակն ի մարշ գոլով,

Մ. Հ. կողմնակի դէպ յաջ (կամ դէպ ձախ) ՄԱՐԾ :

Գ. Հ. ին երբ աջ ոտն կը զարնէ գետին, տար ձա-

խըն յառաջ, բեր դայն գետին, դարձիր աջ կողմն ոտից ծայրերուն վրայ, և շարունակէ ընթացքդ, պահելով միշտ քու և ընկերիդ միջև դոյացած միջավայրն :

Ընդհանրապէս կողմնակի մարշն կը կատարուի սովորական կամ արագ քայլով, բայց կրկնարագ քայլով ևս կրնայ հրամայուիլ :

Մի կարգ զինւորաց որ կը բերուի ի դարձ յաջ կամ ձախ, կը կոչուի սիւնակ շարից :

Մի սիւնակն շարից ի կանգ բերելու համար Մ. Հ. խմբակն, ԿԱՆԳ. գոյս կատարելէն յետոյ, ձախ երես (կամ աջ երես) ԴԱՐԶ. սոյնն կատարելէ զինի, Յարգարդումն ՅԱԶՄԻ. (կամ ՉԱԽՄԻ) և ապա ՀԱՆԴԻՊ :

Հատուած 22.

Սիւնակն շարից ի մարշ գոլով որեւէ կողմ ի շար ընթանալու համար Մ. Հ. Սիւնակն աջ կողմն (կամ ձախ կողմն) ՄԱՐԾ : Յետոյ կրնայ, Գ. Հ. առաջ առաջ, յառաջ առաջնորդ յաջմէ (կամ ձախմէ) :

Սիւնակին ընթացքին ուղղութիւնը փոխելու համար Մ. Հ. սիւնակն դէպ յաջ կամ դէպ ձախ) ՄԱՐԾ, ի հրամանի ՄԱՐԾ առաջնորդն կը դառնայ դէպ յաջ և մարդիկը կը հետեին նմա կարգաւ անոր դարձած տեղէն դառնալով :

Սիւնակին Կէս դէպ յաջ (կամ կէս դէպ ձախ) դառնալու հրաման ևս կրնայ տրուիլ :

Հատուած 24.

ՇՐՋԱՆԲ

ՇՐՋԱՆՆ ԲՈԼՈՐԱԿԻ չարժուժ մի է որով քառեակն, խմբակն կամ խումբն առանցքի մը վրայ դառնալով կը կազմէ ուղղանկիւն մի իւր նախկին դիրքի ուղութեան հետ, այսինքն դիրքն կը փոխուի իննսուն աստիճան, կամ շրջանակի մը մէկ քառորդն:

ՇՐՋԱՆ ՅԵՏԵԻՍ շրջանի երկու անգամն է այսինքն հարիւր ութսուն աստիճան, որով քառեակ, խմբակ կամ խումբ մի շրջան ընելով դէպ յետո կը դառնայ: Շրջանք կը կատարուին թէ հաստատ և թէ չարժուժ առանցքի վրայ:

Հաստատուն առանցքի մի վրայ շրջելու համար,

Մ. Հ. Շրջան յաջմէ (կամ ծախմէ) ՄԱՐՇ:

Քառեակն ի կանգ գտլով, Գ. Հ. ին, աջ կողմը գտնուող մարդիկն կը մնայ իւր տեղն իբրեւ առանցք, իսկ միւսներն կ'սկսին քայլել դէպ յաջ՝ միշտ յարդար պահելով իրենց շարքը և համեմատաբար երկայն կամ կարճ քայլ առնելով: Այսինքն առանցքի կից եղողն պարտի շատ կարճ քայլ, և ձախ կողմի ծայրը գտնուողն ամենէն երկայն քայլ առնել, իսկ առանցք եղողն իւր ոտից վրայ միայն կը դառնայ: Բնականաբար առաջին անգամ մարդիկը իրարմէ բաժնուելու ենթակայ են, ուստի շատ խրնամք տանելու է որ թեւեր իրարու դպչելու և դէպ ի առանցքն յենլու կանոնն ի գործ դրուի, մի քանի ան-

Հատուած 23.

ՇԵՂ.—ԲԱՅԼ

Սիւնաչն ի մարշ գոյով

Մ. Հ. Շեղաքայլ յաջմէ (կամ ծախմէ) ՄԱՐՇ

Գ. Հ. ամեն անհատ կէս մի դէպ յաջ (կամ դէպ ձախ) կը դառնան իրենց տեղերը պահելով, (ոչ թէ իրարու հետեւելով ինչպէս սիւնակն դէպ յաջ դարձի մէջ) և կ'սկսին շարունակել մարշն նոր ուղղութեամբ, անհատաբար շեղ պահելով ինքզինքներն, մինչև որ Մ. Հ. աւաջ, ՄԱՐՇ. յայնժամ մարդիկը կ'առնուն իրենց նախկին դիրքն և ընթացքն:

Շեղ-քայլն այն ատեն կը տրուի երբ ճշնադարձեալ վրայ արգելք եղող առարկայներ կը տեսնուին:

Սիւնակն ի կանգ գոյով նոյն հրամանն տրուելուն մարդիկը նոյնպէս կը դառնան կէս մի հրամայուած կողմը և կը գործադրեն վերոյիշեալ կերպիւ:

Երբ սիւնակն շեղաքայլ ի մարշ լինի և ԿԱՆԳ հրաման տրուի այն ատեն խմբակն կանգ առնելէ յետոյ կը շխալուի հանդէպ առանց հրամանի:

գամ շրջան ընկէլէ յետոյ Մ. Հ. ԿԱՆԳ. յայնժամ մարդիկը կուգան կանգ և կը կենան անշարժ որչափ ալ գատուած կամ շեղ լինի իրենց շարն. Մարդիչն իսկոյն մի անհատ ուղած կողմն կանգնելով կը հրամայէ յարդարու մըն ՅԱԶՄԷ (կամ ԶԱՆՄԷ) և ՀԱՆԴԷՊ :

Սոյն հրահանգի սկզբունքն սորվելէ վերջ շրջանք կրնան կատարուիլ իրենց նշանակութեան համեմատ այսինքն՝ քառեակն ի կանգ գալով :

Մ. Հ. քառեակն շրջան յաջմէ (կամ ծախմէ) ՄԱՐՇ ի լրացումն իննսուն աստիճանի, ԿԱՆԳ. ի կատարումն կանգի, յարդարումն ՅԱԶՄԷ և ի վերջոյ ՀԱՆԴԷՊ :

Շրջանն յետևս կը կատարուի նոյն ձևով :

Շրջանն կտտարելով յառաջ ընթանալու համար ,

Մ. Հ. քառեակ, շրջան յաջմէ, յառաջ, ՄԱՐՇ :

յայնժամ մարդիկը քառորդ շրջան առանցքի վրայ կատարելէ վերջ կը շարունակեն դէպ յառաջ քայլել ձախ ոտքով :

Հատուած 25.

ՇՐՋԱՆԻ ՇԱՐԺՈՒՆ ԱՌԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

Շարժուն առանցքի վրայ մի կնոյն հրամաններն կը տրուի. բայց փոխանակ առանցք եղող անձն կենալու հաստատ, կը շարունակէ ընթանալ կարճեցնելով քայլերըն տասն մատնաչափի՝ մինչև որ դառնալու միջավայրն հասնի :

Շարժուն առանցքի շրջաններու հրաման կը տրուի դառնալու կետին մի քանի կանգուն մնացած. վերոյիշեալ շրջանք յոյժ օգտակար և կարևոր են, ուստի մարդիչն պարտի վարժել զինւորներն փոփոխակի առանցքի պաշտօնն տալով :

Սոքա նաևս կրնան կատարուիլ կրկնարագ ժամանակա :

Մարդիչն քառեակի վարժելէն յետոյ, կը կրթէ զանոնք կարգաւ կամ խմբակաւ, յետոյ զոյգ շարքով բոլոր նախորդ հրահանգներնուն մէջ :

Ձոյգ շարքի իրարմէ ունեցած հեռաւորութիւն պարտի լինել կռնակէ կուրծք մի անհատ դառնալու չափ միջոց, կրկնարագ քայլի և խորտուբուրտ ճանապարհի մէջ այս հեռաւորութիւն կը շատնայ և կըլլայ մէկ կանգունի չափ. իսկ երբ խումբն կուգայ ի կանգ, յայնժամ կառնու իւր նախկին դիրքն : Յարդարմանց մէջ ետեի շարն կը կատարէ նոյնն ինչպէս առաջին կարգն :

Երբ մի Ձոյգ կամ քառեակ շարք ի դարձ կուգայ դէպ յաջ (կամ դէպ ձախ)՝ կը կոչուի Սիւն և ամեն ոք կը յարդարուի իւր առջևն եղող մարդիկի ուղղութեամբ :

Երբ Սիւնն իւր ուղղութիւնն փոխէ ի մարշ, ամէն մի սիւնակ կը շրջի շարժուն առանցքի մի վրայ :

Երբ Սիւնն շեղքայլէ, ետևն դառնող ամեն անհատ կը հետևի շեղքայլ իւր առջևի ընկերին ուղղութեամբն :

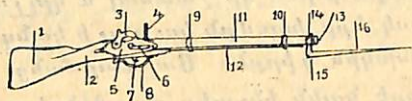
Որ կողմն որ շեղքայլ հրաման տրուած է, առաջ-
նորդն պարտի այն կողմն անցնիլ:

Հատ. 26

ՀՐԱՀԱՆԳԻՔ ԶԻՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆՔ.

Հրացանաց բազմատեսակ լինելուն պատճառաւ՝
պարտաւորուած եմք ընտրել միջին տեսակ մը, ինչպէս՝
« Բէմինկթըն », որ կրնայ ծառայել վասն ընդհանուր
գործածութեան: Հետեւեալ ձևն կը բացատրէ հրացանին
ղանազան մասերն, որոնք յետագայ հրահանգաց մէջ
գործածուած են:

Ձև 1

1	Կոթն	9	Նախնակապ
2	Մէջք	10	Վերջնակապ
3	Ջախիչ	11	Փող
4	Հեռաչափ	12	Տափան
5	Հրակալ	13	Բերան
6	Փականք	14	Օղակ (սուրնի)
7	Ձգանք	15	Սրմուկն (սուրնի)
8	Պահպանակ	16	Սուրն:

Հատուած 27.

ՄԱՐԶԱՆՔ

Յետագայ մարզանք կը տրուին նախ քառեկաց և
ապա խմբից ի մի շար կամ երկու:

Մարզիկն գինւորի դիրքն առնելով, կ'առնու հրա-
ցանն աջ ձեռին, փողն ուղիղ՝, կը զետեղէ զայն ուսի և
կուրծքի միջև. Տափանն հանդէպ, ցուցամատն ի ներքուս
և բթամատն ի վերուստ պահպանակի, իսկ մնացեալ ե-
րեք մատեր իրարու կից կը սեղմեն ջախիչն որ կը հանգ
չի փոքր մատի վրայ: (Տես ձև 2)

Սոյն դիրքն կը կոչուի Զէն ի կիր:

Հատուած 28.

Զինամարդից կատարումն պարտի լինիլ համաժա-
մանակ, բացի փամփուշտ լեցնելէ. սուրնք ի կազմ բե-
րելէ ևն, որոնք քիչ մը աւելի ժամանակ կ'առնեն:
Մարզիկը պարտին վարժուիլ կարելի եղածին չափ փու-
թով և կանոնաւոր կերպիւ կատարել միջին ժամանակի-
մը տեւողութիւն գործածելով:

Մարզիկը նախ համրանքով վարժուելէ յետոյ ա-
ռանց համրանքի վը կրթուին:

Հրացանն ընդհանրապէս կը կրուի կէս լարուած:

Հրահանգաց մէջ կրկնում ընելու համար հետեւեալ
կետերուն լաւ միտ դնելու է. —

Ա. Ու է դիրքէ երբ զէն ի կիր կ'առնուի, վերջի շարժմանն անմիջապէս նախորդ եղող շարժումն կը կատարուի ձախ ձեռքն փողին վրայէն սահեցնելով վեր ուսի բարձրութեան:

Բ. Ամեն դիրքի մէջ, ի բաց առեալ սուրճի հանդէպ և զէն ի գիրկ՝ ձախ ձեռքն կը բռնէ հրացանն, նախնակապի և հրակալի մէջ տեղէն, և միշտ բթամատն կ'առնու փողի ուղղութիւնն՝ ծայրն նախնակապի դպչելով, իսկ երբ սուրճ հանդէպ և զէն ի գիրկ է՝ բթամատն կը շրջապատէ փողն ի ներքուստ նախնակապի:

Գ. Ամեն դիրքի մէջ երբ հրացանն կը բերուի մարմնոյդ առաջն՝ հրացանի փողն կուրծքիդ կողմն կը նայի և է գազաթնահայեաց ուղղութեամբ:

Հատուած 29.

Զինամարդը հետեւեալ կարգով կը կատարուին:

Ձէն ի կիր գլուխ ի հրամանի

Ձէն, ՅՈՂՋՈՅՆ

Տար հրացանն փութով աջ ձեռամբ՝ մարմնոյդ առջև, նոյնժամ ձախ ձեռքով բռնէ զայն ի ներքուստ նախնակապի, այնպէս որ ձախ թեւդ ուղղանկիւն մը կազմէ մարմնոյդ վրայ: (2) Տար աջ ձեռքդ իսկոյն եւ մեղմաբար բռնէ հրացանի մէջքն ճիշդ ի ներքուստ պահպանակի և ջախիչի, բթամատն յետո, իսկ մնացեալ մատեր հանդէպ: (Տես ձև 3)

Ձև 2

Ձև 3

Ձև 4

Ձև 5

Ձև 6

Ձև 7

Ի հրամանի Զէն, Ի Կիր . Տար աջ ձեռամբ հրացանն ուսիդ արմատին : (2) Զգէ վար ձախ թեղ ինչպէս ի դիրս գինւորին :

Հատուած 30 .

Զէն ի կիր գողով . ի հրամանի

Զէն ՅՈՒՍ

Բեր հրացանն աջ ձեռամբ մարմնոյդ առջև , եւ բռնէ գայն ի ներքուստ նախնակապին , (2) բարձրացուր և զետեղէ գայն ուսիդ վրայ , հրակալն վեր և ջախիչն դուրս , փողն դէպ յետս բարձրացեալ և դէպ ձախ միտեալ , (3) վար բեր ձախ թեղ և ա'ռ գիրքն գինւորին : (Տես ձե 4)

Հատուած 31 .

Զէն ի կիր գողով . ի հրամանի

Զէն, Ի ԿԱՐԳ

Ձախ ձեռամբ բռնէ փողն վերջնակապի տակէն , նոյնժամ թուլցուր աջ ձեռքդ և սահեցուր հրացանն վար ձախ ձեռամբ որչափ որ երթայ առանց ծռելու մարմինդ , կրկին աջ ձեռամբ սեղմէ գայն այնպէս որ հրացանն զետեղն իրր երեք մասնաչափ վեր մնայ , (2) մեղ-

մարար ձգէ հրացանն զետին և սար ձախ թեղ իւր տեղըն ինչպէս գիրքն գինւորին : (Տես ձե 5)

Զէն ի կարգի գիրքն ձիւղ գինւորի դիրքին նման է , միայն տարբերութեամբ որ հրացանն բռնուած է աջ ձեռամբ , բթամասն և ցուցամասն կը գրկեն փողն ետակէն :

Հրացանի կոթն պարտի առնուլ սաքի ծայրի ուղղութիւնը և տափանն նայի հանդէպ :

Հատուած 32 .

Զէն ի կիր գողով . ի հրամանի

Զէն ի ԳԻՐԿ

Տար հրացանն մարմնոյդ առջև , բռնէ գայն ձախ ձեռամբ նախնակապին տակէն , նոյնժամ աջ ձեռամբ բռնէ հրացանի մէջքէն և բարձրացուր գայն մինչեւ որ ձախ ձեռքդ հասնի կզակիդ ուղղութեանն . (2) տա'ր հրացանն դէպ ձախ ուսդ տափանն յետս , անցուր ձախ թեղ ջախիչի տակն և թող որ հանգչի թեկդ վրայ , այնպէս որ ձեռքդ մարմնոյդ կեդրոնին վրայ գայ և արմուկըդ կաղմէ ուղղանկիւն մը . (3) ձգէ թեղ ի դիրս գինւորին : (Տես ձե 6)

Զէն ի գիրկ գողով , ի հրամանի

Զէն ի ԿԻՐ .

Բռնէ հրացանն մէջքէն , աջ ձեռամբ ձախ թեկիդ

տակէն տար մարմնոյդ առջև այնպէս որ փողն նոյնժամ դառնայ դէպ կուրծքդ, և բռնէ զայն ձախ ձեռամբ նախնակապի տակէն,

(2) տար զայն աջ ուսդ, ինչպէս՝ զէն յողջունէ զէն ի կիր,

(3) ձգէ վար ձախ թեւդ ի դիրս զինւորին:

Հատուած 33.

Ձէն ի գիրկ գոլով՝ ի հրամանի.

Ձէն, ՅՈՒՍ.

Բռնէ հրացանն մէջքէն՝ աջ ձեռամբ ձախ թեւիդ տակէն բեր մարմնոյդ առջև, և նոյնժամ ձախ ձեռամբ բռնէ զայն նախնակապի տակէն և բարձրացուր կզակիդ ուղղութեանն.

(2) զետեղէ զայն ինչպէս զէն ի կիր է զէն յուս.

(3) ձգէ թեւդ ի դիրս զինւորին:

Ձէն Յուս գոլով ի հրամանի

Ձէն՝ ի Գիրկ.

Աջ ձեռամբ իջեցուր հրացանն փութով, նոյնժամ բռնէ զայն ձախ ձեռամբ. կրկին բռնէ զայն աջ ձեռամբ մէջքէն այնպէս որ փողին նախնակապն կզակիդ ուղղութեանը գայ.

(2) տար զայն դէպ ձախ և հանդէցուր զայն թեւիդ վրայ.

(3) ձգէ աջ թեւդ ի տեղւոյ:

Հատուած 34.

Ձէն ի կիր գոլով՝ ի հրամանի

Ձէն, ի Ձեռ.

Ձգէ փողն շեղաբար ձախ ձեռքիդ մէջ կուրծքիդ առջև և կրկին աջ ձեռամբ բռնէ հրացանի մէջքէն: (տես ձև. 7.)

Սոյն ձևն կը գործածուի ընդհանրապէս նախամարտիկներէ, ցրումն շարից տալէ առաջ, և երբ տիւապահ և գիշերապահ կը հաղորդակցին իրարու հետ: Իսկ երբ տքա կոչեն ոմն ի կանգ կամ ի մինամարտութիւն՝ կ'առնուն սուրն համոզեալ ձևն:

Ձէն ի ձեռս գոլով ի հրամանի,

Ձէն ի կիր

Տար հրացանն իւր տեղն. (2) ձգէ ձախ թեւդ ի տեղւոյ.

Հատուած 35.

Ձէն ի կիր գոլով՝ ի հրամանի.

Ձէն՝ ի ՊԱՀ.

Յառաջ բեր հրացանն քիչ մը, բռնէ զայն ձախ ձեռամբ սլորելով փողն հանդէպ, նոյնժամ բռնէ զայն աջ

ձեռամբ նախնակապի տակէն, (2) ձգէ բերան իվեր-
այնպէս որ կոթն ուսիդ ետեն իյնայ և հրակալն թեւիդ
տակն, նոյնժամ ձգէ ձախ թեւդ ի տեղւոյն :

Այս ձեւն կը գործածուի անձրեւոտ եղանակի ժա-
մանակ. և կը ծառայէ չոր և մաքուր պահել հրացանի
հրակալն, ջախիչն և ձգանքն : (տես ձև 8)

Ձէն ի պահ գոլով՝ ի հրամանի

Ձէն, ի կիր

Բռնէ հրացանն ձախ ձեռամբ փողին մէջտեղէն և
տար ի կիր ուղորելով փողն յաջմէ յետս (2) ձգէ ձախ
թեւդ ի տեղւոյն :

Հատուած 36.

Ձէն ի կարգ գոլով՝ ի հրամանի

Սուլմք, ի ԿԱԶՄ

Բռնէ հրացանն ձախ ձեռամբ, իջեցուր և դիր գե-
տին կոթն ձախ սաքի կրունկի մօտ, փողն հանդէպ, նոյն-
ժամ աջ ձեռքդ տար սուլմքի պատեանն : (Տես ձև 9)

(2) քաշէ սուլմքն անցուր փութով հրացանի բերնի
վրայ, և ձգէ աջ թեւդ ի տեղւոյն :

Ի հրամանի Ձէն ի կիր վերցուր հրացանն ձախ
ձեռամբ և տար աջ ուսիդ կողմ, ապա աջ ձեռամբ բռ-
նէ զայն ինչպէս Ձէն ի կիր : (2) ձգէ ձախ թեւդ ի տե-
ղւոյն :

Հատուած 37.

Ձէն ի կիր գոլով՝ ի հրամանի

Սուլմք, ՀԱՆԴԵՊ

Կատարէ յետս դարձի առաջին շարժումն, և ձգէ
հրացանն ձախ ձեռքիդ մէջ նոյնժամ աջ ձեռամբ բռնէ
մէջքէն, այնպէս որ հրացանի կոթն ազդրիդ վրայ դայ,
իսկ սուլմքի ծայրն կղակիդ բարձրութեան ուղղութիւնն
առնու : (Տես ձև 10)

Ի հրամանի Ձէն, ի կիր եկ զէն ի կիր դիրքին ձախ
ձեռամբ քշելով հրացանն ի տեղւոյն և նոյնժամ ոտքդ
ուղղելով զինուորի դիրքն : (2) ձգէ ձախ թեւդ ի տեղւոյն :

Սուլմք ի կազմ և զէն ի կիր գոլով՝ ի հրամանի

Սուլմք ի ՏԵՂԻՈՋ

Տար հրացանն ձախ կողմ ի գետին ինչպէս սու-
լմք ի կազմ, (2) զարկ աջ ափով սուլմքի արմուկին, քա-
շէ հանէ զայն և դիր ի տեղւոյն. նոյնժամ ձգէ աջ թե-
ւդ իւր տեղն :

Կրկին զէն ի կիր գալով համար կատարէ նոյն շարժ-
մութն ինչպէս սուլմք ի կազմ :

Հատուած 38.

ՄԱՐԶԱՆՔ ՀՐԱԶԳԱԿԱՆՔ

Ձէն ի կիր գոլով ի հրամանի,

ՔԱՌԵԱԿՆ ԼԻՑ

Գործադրէ յետս դարձի առաջին շարժումն, նոյն-
ժամ ձգէ հրացանն ձախ ձեռքիդ մէջ (նախնական
տակէն), թեւդ մարմնոյդ կից, այնպէս որ փողն վար
ծռի իբր քսան և հինգ աստիճան: (2) Նայէ դէպ հրա-
կալն, բաց զայն աջ ձեռամբ, հանէ պարապ փամփուռ-
տի կեղեւն (եթէ կայ) իսկոյն առ փամփուռ մը փամ-
փռտակալէ և բեր ի հրակալն (3) Հրէ փամփուռն ի տեղ-
ւոյ բլթամատով, գոցէ հրակալի փականքն և նայէ հան-
դէպ: (Տես ձև 11):

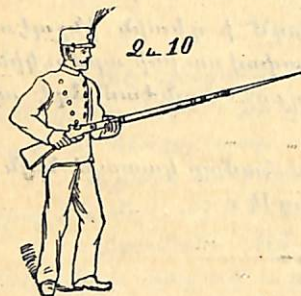
Նոյնժամ աջ ձեռամբ կրկին բռնելով հրացանի
մէջքէն բարցրացուր հրացանի բերանն կզակիդ բար-
ձրութեան:

Ի հրամանի, ՊՍՏՐԱՍ

Ամբողջովին լարէ գայն:

Ի հրամանի, ՆՇԱՆ

Վերցուր հրացանն երկու ձեռամբ, յեցուր զայն
աջ ուսիդ արմատին, այնպէս որ հրացանն հանգչի ձախ
ձեռքիդ մէջ, մարմինդ փոքր ինչ յառաջ միտեալ, իսկ
գլուխդ ծռէ որպէս զի կարող լինիս լաւ նշան առնուլ
ձախ աչքդ խփելով, և նոյնժամ աջ ձեռքիդ ցուցամատն
անցուր ձգանքին: (Տես ձև 12)

Եթէ մարդիկը երկու շաբաթ են՝ ՆՇԱՆ հրամանին, առաջին շաբաթն իրենց ուսեր քիչ մը վար, իսկ ետեւի շաբաթն մարդիկը կը տանին աջ ոտքերին ութ մասնաչափ դէպ յաջ, որպէս զի կարող լինին բերել իրենց հրացաններ առաջին շաբաթի գլխուորաց մէջտեղն:

Հատուած 39.

Ի հրամանի, ԿՐԱԿ

Քաջէ ձգանքն հաստատ կերպով, առանց շարժելու մարմինդ և առանց շեղելու նշանն:

Այս դիրքին մէջ գտնով՝ Ի հրամանի կրկին.

ԼԻՑ

Առ « Լից » Ի նախկին դիրքն և կատարէ նոյն գործողութիւնը մինչև ի պատրաստ:

Ընդհանուր կանոն մ'է որ ակերուքներն սորվելէ յետոյ, կրակելէ վերջ մարդիկը կը լնուն հրացաններն և կը բերեն պատրաստ դիրքին:

Մարդիկը լաւ նշան տանելու և համակերպ շարժելու համար մարդիչն մի քանի անգամներ կը հրամայէ այսպէս, ՆՇԱՆ, առ ՅԵՏՍ, ՆՇԱՆ, առ ՅԵՏՍ. Ի նշան գտնով՝ Ի հրամանի Ա. ՅԵՏՍ, մարդիկը կը բերեն հրացաններն պատրաստ ի դիրքին:

Եթէ հրաման տրուի ի պատրաստէ՝ գէն ի ԿԻՐ յայնժամ մարդիկը կէս մը կը լարեն հրացաններն և կ'առ-

նուն հրամայեալ դիրքն: Նոյնպէս ԼԻՑ է և ԿՐԱԿ:

Մարդիչն նմանապէս կը հրամայէ անկրակ փամփուշտներն հանելու համար Ձէն ի ՁԵՌՆ և ՀՐԱԿԱՆՔ ի ՔՆԻՆ, յայնժամ մարդիկը կը բանան հրակալներն և քննելէ յետոյ կ'առնուն Ձէն ի ԿԻՐԻ դիրքն,

Մարդիչն նաև եթէ ուղէ անկրակ փամփուշտներն հրակալէն հանել և դնել ի տեղում, կը հրամայէ,

Փամփուշտք Ի ՏԵՂԻՈՋ

Մարդիկը իսկոյն կը տանին զանոնք ի փամփուշտակալն և կուգան գէն ի ԿԻՐ:

Հատուած 40.

Երկու տեսակ կրակել կայ, ուղիղ և շեղ:

Ուղիղ կրակելու համար միայն կը հրամայուի:

Քառնակն՝ ՆՇԱՆ, ԿՐԱԿ:

Իսկ շեղաբար կրակելու համար, ՆՇԱՆ բառէն առաջ կը յաւելու, շեղ դէպ յաջ կամ շեղ դէպ ձախ բառերն, Ի հրամանի. շեղ դէպ յաջ եթէ երկու շաբաթ են, առաջին շաբաթն մարդիկը կ'ուղղեն իրենց նայուածքն դէպ յաջ գտնուող առարկային, ինչպէս երկրորդ շաբաթն մարդիկը նոյն կը կատարեն ձախ ոտքերին փոքր ինչ դէպ յաջ յառաջ տանելով:

Ի հրամանի շեղ դէպ ձախ, երկու շաբաթ կ'ուղղեն իրենց նայուածք դէպ ձախ, ետեւի շաբաթն մարդիկը պար-

տաւորեալ են վերցնել իրենց հրացաններն իրենց առջև գտնուող ընկերաց գլխուն վրայէն, որպէսզի կարող լինին միւս կողմն նշան առնել, ինչպէս նաև շարժեն իրենց ձախ ոտք իբր 8 մասնաչափ դէպ յաջ յառաջ:

Հատուած 41.

ԿՐԱԿԵԼ ԱՆՀԱՏԱԲԱՐ

Խմբակն «Լից» գոլով:

Մ. Հ. անհատաբար, խմբակն ՊԱՏՐԱՍՏ. սկիզբն ԿՐԱԿԱՅ

Գ. Հին աջ կողմէն սկսելով առաջին մարզիկն կառնու նշան, կը կրակէ, կը ընու կրկին, և կը շարունակէ կրակել. երկրորդ մարզիկն կառնու նշան իսկոյն այն միջոցին երբ տեսնէ որ առաջինն լից դիրքն առած է, երրորդն նոյնպէս երբ տեսնէ որ երկրորդն լից դիրքն առած է, և այսպէս չորրորդն ևն., սոյն կարգապահութիւն կատարելէ յետոյ այլ եւս կը շարունակեն կրակել իրարմէ անկախաբար:

Հատուած 42.

Մարզիկք ի հրացանաձգութեան գոլով, երբ դատար տալ պէտք լինի,

Մ. Հ. դադարումն ԿՐԱԿԱՅ,

Այն ատեն ամէն մի մարզիկ որ կը կրակէ, ալ եւս

չլնուր զայն, այլ կառնու գէն ի կիւր դիրքն՝ հրացանն կէս մը լարելէ վերջ:

Հրացանաձգութիւնք նաևու կրնան կատարուիլ քառեակով, կամ ձախմէ և կամ երկու կողմէ նոյն հրամաններն տալով:

Հատուած 43.

ԿՐԱԿԵԼ ՇԱՐՔՈՎ

Մ. Հ. Խմբակն ՊԱՏՐԱՍՏ. Առաջնակարգն ՆՇԱՆ, ԿՐԱԿ, ԼԻՑ:

Առաջին կարգն կը կատարէ սոյն հրամաններն և երբ մարզիչն տեսնէ որ ոմանք «Լից» դիրքն առած են, կը հրամայէ, յետնակարգն, ՆՇԱՆ, ԿՐԱԿ, ԼԻՑ: Այսպէս վարժելէ յետոյ, կուտայ դադար:

Հատուած 44.

ԿՐԱԿԵԼ ԾՆՐԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հրացանք ընցուած և ի կիր գոլով:

Մ. Հ. Հրծիւ ծմբալըութեամբ Ի ԾՈՒՆՐ

Հրամանին ի ծուներ, մարզիկք կը ծնրադրեն, աջ ծունկն բերելով դետին և իբր տասն մասնաչափ ետև և ոտքն դէպ ձախ ոտքի կողմ և կառնու պատրաստի դիր-

քըն, եթէ երկու շարք լինի, յետնակարգ մարզիկը նախապատրաստական հրամանին կառնունքովնտի քայլ մը դէպ ձախ, որպէս զի իրենց նախկին դիրքն գտնեն: Տես ձեւ 13)

Հրձիգութիւնք կը տրուին վերոյիշեալ հրամաններով:

Կրկին ոտքի վրայ ելլելու համար:

Մ. Հ. ԿԱՆԳ.

Այս հրամանին՝ մարզիկը ոտքի կելլեն և կառնունք զէն ի կիր դիրքն:

Հատուած 45.

ԿՐԱԿԵԼ ԳԵՏԻՆ ԱՆԿԵԱԼ

զէն ի կիր կամ զէն լից գոլով՝ գետին անկեալ կըրակելու համար Մարզիչն հրամայէ-

Հրձիգմ յերկրէ, ամկեալ ԿԱՅ

Գ. Հին, մարզիկը նախ կը ծնրադրեն փոյթով եւ ապա կիշնան յերկիրս երկու թեւի արմուկներուն վրայ, նոյնժամ կը բերեն հրացանն ի դիրս մշանի ղետեղելով զայն ուսի վրա, այս դիրքի մէջ հրացան լեցնելու համար պէտք է ձախ ձեռքով քիչ մը վերցնել հրակալի մասն և եղէգի բերանն հանգչեցնել գետին:

Ի հրամանս ԿԱՆԳ

Երկու արմուկներուդ օգնութեամբ եկ նախ ծնրադրութեան դիրքին և ապա փոյթով ել ոտքի վրայ և առ զէն ի կիր դիրքն:

Կռիւի ժամանակ երբ թշնամին մերձ է կամ ձիաւորներ կը տեսնուին ի մօտոյ բնաւ պառկել փորձելու չէ:

Հատուած 46.

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԶԻՆՈՒՑ

Մարզիկը միշտ մաքուր պահելու են իրենց Մահու և կենաց գործիքն ուստի զանոնք աչքէ անցնելու համար:

Մ. Հ. Զէն Ի ՔՆՆԻՆ,

Վեր բարձրացուր հրացանն ընդհուպ աջ ձեռամբ, և բռնէ զայն ձախ ձեռամբ նախնակապի տակէն բերելով զայն զազաթնահայեաց և ձախ աչքիդ դիմացն, եղէգն դէպ յաջ, նոյնժամ ձգէ աջ թեւդ փութով ի տեղւոյ (Տես ձև 14) :

Մարզիչն զայն քննելէ յետոյ կը նետէ զայն առ մարզիկն, որ ուշադիր լինելով իսկոյն կը բռնէ աջ ձեռամբ և կառնու զէն ի կարգ :

Հատուած 47.

ՅԵՑՈՒՄՆ ԶԻՆՈՒՑ

Զէնքերն կարգաւ դիզելու համար նախ մարզիկն կը հրամայէ. Թուեցէք ՔԱՌԵԱԿԻ :

Աջ կողմէն սկսելով մարզիկը անհատաբար և յաջորդաբար կ'սկսին թուել մէկ, երկու, երեք, չորս. մէկ երկու, երեք, չորս, ևն. այնպէս որ խումբն կը բաժնուի քառեկաց, (եթէ երկու շարք են. յետնակարգ մարզիկը նոյնն կը կատարեն). Ապա մարզիչն կը բերէ խումբն զէն ի կարգ :

Ն. Հ. Ին յեցումն. ամեն առաջնակարգի զոյգ թիւ կրողներ, այսինքն 2 և 4 կը տանի իւր հրացան շեղաբար մարմնոյն առջևն և կը բռնէ զայն ձախ ձեռամբ ի վերուստ նախնակապէ, եղէգն դէպ յետս. յետոյ աջ ձեռամբ կ'առնու իւր ետևն գտնուող ընկերին հրացանն.

բռնելով նախնակապի վերև և կ'անցունէ արմուկն արմուկի. ապա միաթիւք իրենց սուինի արմուկն կ'անցունեն միւս երկու սուիններու մէջ գոյացած անկիւնն եղէգըն յաջ և պահելով իւր բռնուածք նախնակապի վրայէն. բոլոր հրացանաց կոթերն գետնէն վեց մատնաչափ վեր կը մնան.

Գ. Հ. Ին ԶԻՆՈՒՑ. զոյգ թիւ կրողներ կը քշեն հանդէպ յետնակարգի ընկերին վերաբերեալ հրացանն իբր 30 մատնաչափ հեռի և յայնժամ բոլոր կոթեր կը դրուին գետին միատեղ. յեցումն լրանալէ յետոյ հրաման կը տրուի դուրս մնացած հրացաններն ևս դիզել եռոտանի կազմեալ հրացանաց վրայ, ապա մարզիկը կ'առնուն գինւորի դիրքն :

Մարզիկներն ցրուելու համար

Մ. Հ. ցրումն շարից, ՄԱՐԾ :

Կրկին զէնք առնելու համար

Մ. Հ. խումբն ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. Մարզիկը ուշադիր լինելէ յետոյ Մ. Հ. Առէք ԶէնՍ :

Ն. Հ. Ին առէք յառաջնակարգ մարզիկը կ'առնուն բոլոր աւելորդ կտորներն և իրենց տեղերը կը վերադարձնեն, ապա յառաջնակարգի զոյգ թիւ կրողներ կը բռնեն իւր և ետևն գտնուող ընկերոջն հրացան (իւրն աջ ձեռամբ և ընկերոջն ձախ ձեռամբ) նախնակապի վրայէ. իսկ կոճատ թիւ կրողներ նոյնպէս իւր հրացանէն. Գ. Հ. Ին ԶէնՍ դէզն կը փակուի և մարզիկը կառնուն զէն ի կարգի դիրքն :

Հատուած 48.

ՀԱՆԳԻՍԻ ՀԱՆԳԻՍՏ

Չէն ի կարգ գտնով ի հրամանի

Հանդիսի ՀԱՆԳԻՍՏ

Այլ ձեռամբ ծռէ հրաձանն մարմնայդ առջև և բըռնէ ձախ ձեռամբ փողն ալ ձեռքիդ վրայէն. հրաձանի կտթըն պարտի մնալ ուր որ էր. բայց սլորէ կտթն այնպէս որ ձգանքն դուրսի կտղմն իյնայ (Տես թիւ 28)

Հատուած 49.

ՍՈՒԻՆՍՄԱՐԶՔ

Սուինամարզք յոյժ կարեւոր տեղ մը կը բռնեն զինուորական կրթութեան մէջ: Թնթանօթած գութիւն և հըրացանաձգութիւն ունին իրենց կարեւորութիւն, սակայն սոքա ընդհանրապէս վերջնական որոշումներ յառաջ չեն բերեր պատերազմի մէջ. ճակատամարտն է որ գրեթէ

միշտ կ'որոշէ մէկ կողմին յաղթուիլն կամ յաղթելն, և այդ պարագայի մէջ գործածուած ամենէն արդիւնատուր զէնքերն են սուրն և սուրինն:

Սուինամարզք կը բաղկանան պահպանողական և յարձակողական շարժումներէ, զորս լրջօրէն և ճարպիկութեամբ գործածելով է որ մէկն կը յաղթէ միւսին:

Մարզիկը ի շար, սուրնք ի կազմ և գէն ի կեր գտնով Մ. Հ. Տարածումն շարից յէսլ յաջ (կամ դէսլ ձախ) երեք կանգուն հեռաւորութեամբ (կամ աւելի) ՄԱՐԾ: ԿԱՆԳ: Ձախ երես ԴԱՐՉ (կամ աջ երես) յարդարումն ՅԱՋՄԷ (կամ ձախմէ) և ՀԱՆԴԷՊ:

Հրամանին մարշ, մարզիկը կը դառնան հրամայեալ կողմն և գլուխն եզսդ մարզիկն կ'սկսի քայլել, իսկ միւսներն կը հետեին նմա կարգաւ մինչև որ հրամայեալ հեռաւորութեան միջոցն ձեռք բերուի, նոյնքամ Մ. Հ. ԿԱՆԳ: և ապա միւս հրամաններն կարգաւ ի գործ կը դրուին, աս տարբերութեամբ որ յարգարումն կը կատարուի տարածեալ:

Հատուած 50

ՆՇԱՆՍՄԱՐԶՔ

Ուղիղ նշան առնլու համար աչքն, նախնանիշն, յետնանիշն և առարկան պարտին լինիլ ի մի ուղղութիւն: Եթէ առարկան հարկուր կանգունի չափ հեռի է կամ

աւելի մօտ . նշանն պարտէ ուղղել ճիշտ ի ներքուստ զարնել ուղած տեղէն, եթէ աւելի հեռի կը կարծուի, յայժամ պէտք է գործածել հեռաչափն : Իսկ եթէ հըրացանք հեռաչափ չունին այն առան նշանն պարտէ, հեռադրութեան համեմատ, ուղղել ի վերուստ զարնել սւղած տեղին :

Հատուած 51.

Սուրճ ԶԳՈՅ

Տար աջ ոտքդ դէպ յետս իբր 15 մատնաչափ, նոյնժամ ձախ ոտքդ ուղղէ . ձեռք հրացանն ձախ ձեռքիդ մէջ, բռնելով զայն նախնակապին տակէն, այնպէս որ սուրին ծայրն հասնի կզակիդ բարձրութեան ուղղութեանը, իսկ աջ ձեռամբ մէջքէն բռնած եւ ազդրիդ մօտ : (Տես ձև 15)

Բոլոր միւս սուրնամարդական շարժումներ կը կատարուին ԶԳՈՅ է :

Յառաջադէմ ԳՍՅԼ

Գ. Հ. ին ԳՍՅԼ, տար ձախ ոտքդ իբր կէս քայ առաջ եւ բեր աջն նոյնչափ, պահելով զգոյշ դիրքն :

Յետադէմ ԳՍՅԼ

Տար աջ ոտքդ իբր կէս քայլ յետս, եւ ձախն ալ նոյնչափ՝ պահելով զգոյշ դիրքն :

Յառաջադէմ ԽԱՂԱՅՔ

Առ աջ ոտքով քայլ մը յառաջ, եւ ապա բեր ձախն յառաջ, պահելով զգոյշ դիրքն :

Յետադէմ ԽԱՂԱՅՔ

Տար ձախ ոտքդ քայլ մը յետս, եւ ապա բեր աջ ոտքդ նոյնպէս քայլ մը յետս, պահելով զգոյշ դիրքն :

Ոստումն ՅԱՋՄԷ

Դարձ ընդոտս դէպ յաջ ձախ ոտքիդ թաթին վրայ, նոյնժամ ալ ոտքն վեր առնելով բեր յետս զգոյշ դիրքին :

Ոստումն ԶԱՆՄԷ

Դարձ ընդոտս դէպ ձախ, կրկին ձախ ոտքի վրայ : Ոստումն յետկոյս ՅԱՋՄԷ կամ ԶԱՆՄԷ կը կատարուին նոյնպէս ձախ ոտքի վրայ ամեղովուն յետս դառնալով :

Հատուած 52.

Վանմունք այն շարժումներն են, որոնցմով զինւորն կ'արդէյէ թշնամոյն հարուածներն իրեն վնաս հասցունելէ,

Հարուածք եւ Միւմունք միշտ կը յաջորդին վանմանց :

ՎԱՆՈՒՄՆ

Շարժէ սուրնն դէպ յաջ իբր վեց մատնաչափ պահելով զգոյշ դիրքն :

Վանումն ՅԱՋՄԷ

Իջեցուր սուրնն գլխիվար այնպէս որ ձախմէ յաջ շրջան մը շինուի աջ թեւն բարձրացած : (Տես ձև 16.)

Վաճառում ԶԱԽՄԻ

Իջեցուր սուին գլխիվար այնպէս որ յաջմէ ձախ շրջանի մը ձեւն շինուի, նոյնժամ տանելով հրացանն դէպ ձախ. այնպէս որ կոթն գլխէդ վեր և աջ թեւդ աչքերու վերև իյնայ: (Տես ձև 18)

Պաշտպանումն ԶԱԽՄԻ

Տար հրացանն դէպ ձախ իսկոյն, աջ ձեռամբ հրացանի մէջքէն բռնած փողն դէպ ձախ և գագաթնահայեաց այնպէս որ ձախ կողմդ պաշտպանուի: (Տես ձև 17)

Պաշտպանումն ՅՈՏԻՑ

Գործադրէ պաշտպանումն ձախմէ ձեւն ծնկերդ կտարելով, որպէս զի մարմնոյդ վարի մասն պաշտպանուի: (Տես ձև 19)

Վանմունք կրնան կատարուիլ կրկնակի ինչպէս վանումն ձախմէ, յաջմէ:

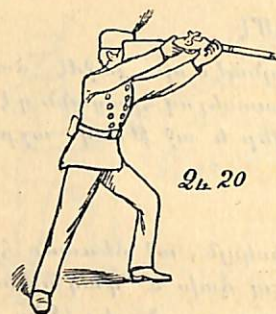
Հատուած 53.

Հարուած և Միմունք:

Հարուած ՀԱՆԴԻՊ

Հարուածէ հանդէպ ցցելով թեւերդ, այնպէս որ հրացանի կոթն գլխիդ աջ կողմն իյնայ: (Տես ձև 20)

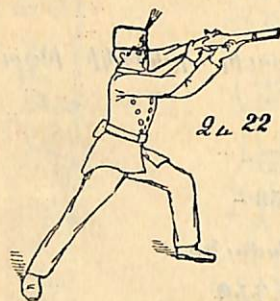

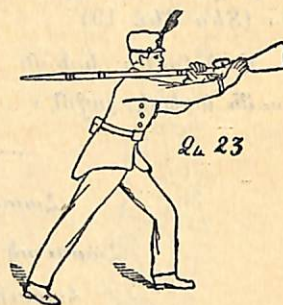
24 20

24 21

24 22

24 23

Հարուած ՁԱԽՄԷ

Նոյն ձեւն միայն թէ ձախ կողմէն,

Հարուած ՅԱՋՄԷ

Նոյն ձեւ, աջ կողմէն:

Հարուած ՅՈՏԻՑ

Նոյն ձեւն ինչպէս հարուած ձախմէ:

Հարուած Ի վերուստ ՁԱԽՄԷ

Տարածէ ձախ թեւդ հանդէպ ի ներքուստ հրացանի տախանն վեր, աջ ձեռամբ մէջքէն բռնած և զըլ-խէդ վեր: (Տես ձեւ 21) նախնակ. .

Հատուած 54.

Միմունք կը տարբերին հարուածներէ իրենց ուժ-գնութեամբ, և նոյնժամ ձախ ոտքդ վերցնելով և դէպ յառաջ գետին զարնելով: (Տես ձեւ 22) հրամաններն են հետեւեալք. —

միսումն ՅԱՋՄԷ, միսումն ՁԱԽՄԷ, միսումն ՅՈՏԻՑ, մի-սումն ԳԼԽԻՑ,

Հատուած 55.

Կոթմ հանդէպ ՀԱՐՈՒՍԾ

Բարցրացուր սուինն և յեսս ձգելով յեցուր փողն աջ ուսիդ վրայ և ապա հարուածէ կոթոյն հանդէպ:

(Տես ձև 23)

Կոթն դէպ յաջ և դէպ ձախ շարժումներ եւս կը կատարուին հրամայեալ կողմի ուսումն կատարել :

Կոթն Յետկայս ՀԱՐՈՒԱԾ

Դէպ յաջ դարձ երկու թաթերուդ վրայ, պահելով զգոյշ ձեւն, և յայնժամ կատարէ կոթն հանդէպ ՀԱՐՈՒԱԾ շարժումն :

Կրճատ ՀԱՐՈՒԱԾ

Յետս բեր հրացանն այնպէս որ ձախ ձեռքդ բռնէ հրացանին վերջնականպէն, և աջն նախնականպէն, ապա հարուածէ հանդէպ : (Տես ձև 27)

Այս հարուածն կը գործածուի երբ ոսթիդ եւ քու միջեւ միջոց մնացած չէ :

Խմբին վերջնական ցրումն տալու համար, Մարզիկը ի կանգ և զէն ի կիր գոլով

Մ. Հ. Ձէն ի Ձեռն ապա ցրումն շարից ՄԱՐԾ :

Գ. Հ. ին մարզիկը ազատ են :

Մարզիկը ի մարշ գոլով. երբ կրկնարագ քայլ հրաման տրուի պարտ է ամեն ալ բերեն փոթանակի հրացաններն զէն ՅՈՒՍ, բացի երբ մարզիչն հրամայէ զէն ի Ձեռն ,

Ամեն անգամ որ ԿԱՆԳ հրաման տրուի մարզիկը կանգ առնելով հանդերձ կը բերեն իրենց հրացաններ ալ զէն ի ԿԻՐ :

Ձև 24

Ձև 26

Ձև 25

Ձև 27

Հատուած 56.

Հեծեւազօրաց համար վանմունք, հարուածք եւ մխմունք կը տրուին նոյն հրամաններովն միայն թէ սոքա պարտին կատարուիլ աւելի բարձրէն. ինչպէս,

Պաշտպանումն ի վերուստ ԴԵՊ ՅԱՋ: (Տես ձեւ 24)

Պաշտպանումն ի վերուստ ԴԵՊ ՁԱԽ: (Տես ձեւ 25)

Պաշտպանումն ԳԼԽԻՑ, (Տես ձեւ 26)

Մարզիկը կրկին ի շար բերելու համար

Մ. Հ. Փակումն շարից յաջմէ (կամ ծախմէ) ՄԱՐՇ

Նախապատրաստական հրամանին հրամայեալ կողմըն եղող մարզիկն կը կայնի անշարժ, իսկ Գ. Հ. ին մնացեալը կը դառնան դէպ նորա կողմն եւ կը միանան ի մի շար: Ապա տեղի կունենան յարդարմունք են. են.:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԽՄԲԻ

Հատուած 57.

Զինւորական խումբ մի կը բաղկանայ երկու շարք զինւորներէ, որոնց թիւն կրնայ գէթ երեսուն եւ վեցէ մինչեւ հարիւր հասնիլ, եւ ունի մի Հարիւրապետ, մի Տեղակալ, երկու Յիսնապետ, երկուքէ մինչեւ հինգ Սարձէնթ եւ պէտք եղածին չափ Տասնապետ:

Խումբն կը բաժնուի երկու կամ աւելի մասերու, որոց իւրաքանչիւր պարունակէ գէթ տասն եւ վեց անհատ. սոքա կը կոչուին Խմբակք: Եթէ տասն եւ վեցէն պակաս լինի խմբակն, յայնժամ պակասն պարտի թողուլ յետնաշարքի մէջ գտնուող քառեկաց երկու եւ երեք թիւ կրողներուն:

Եթէ մարզիկը շատ նուազ են թուով, յայնժամ կարելի է կազմել խումբն ի մի շար:

Հատուած 58.

ՊԱՇՏՈՆԱՏԵՂԻՔ

Հարիւրապետին պաշտօնատեղին է հանդէպ խումբին կեդրոնին՝ իբր 3 կանգուն ի բացեայ, եւ իբրեւ զօ-

րապետ կրնայ երթալ ուր որ կամի :

Եթէ խումբն յատուկ տեղակալ մ'ունի, այն ատեն սա կ'առնու հարիւրապետի տեղն և հարիւրապետն կը վարէ հազարապետի տեղակալի պաշտօնն, որուն պաշտօնատեղին է 30 կանգուն խմբին կեդրոնին հանդէպ :

Առաջին Յիսնապետին (որ ընդհանրապէս տեղակալի պաշտօն կը վարէ) պաշտօնատեղին է իբր 3 կանգուն հետի առաջին խմբակին ետեւ և կեդրոնն, իսկ երկրորդ յիսնապետն կ'առնու նոյն հաւասարութիւնն երկրորդ խմբակի ետեւն :

Առաջին Սարճէնթի տեղն է խմբի առաջին շարի առջեւ զինուորի աջ կողմն. երկրորդն՝ յետնաշարի ձախ կողմ և յետս՝ յիսնապետին ուղղութեամբն. երրորդն՝ յետնաշարի աջ կողմն, և չորրորդն՝ ձախ կողմ առաջին յիսնապետի. հինգերորդն՝ ձախ կողմն երկրորդ յիսնապետի, իսկ տասնապետք, հնգապետք և աւելորդ գործակալք կը ղետեղուին այս պաշտօնեաներու մէջերն նոյն ուղղութեամբ, այնպէս որ երբեմն սա երրորդ շարք մը կրնայ կոչուիլ :

Փողահարք ևս երբ ճանապարհի չեն կը մտնեն այս երրորդ շարքի մէջ :

Սարճէնթներու և տասնապետներու պաշտօնն է ջանալ պահել զինւորաց մէջ կարգապահութիւն, ուղղել սխալներն ևն :

Բացակայ գտնուող պաշտօնէից կը յաջորդեն ի-

րենցմէ ստորնագոյններն :

Ձև 29 կը բացատրէ խմբին դիրքն ու պաշտօնէից յատկացեալ տեղերն :

Ի ճանապարհի՝ զօրապետն կանցնի սիւնի գլուխն և ի պատերազմի՝ խմբին ետեւն, ինչպէս նաև նուագածուք, ևն. :

Հատուած 59.

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԽՄԲԻ

Մարզիկք համախմբուած լինելով կը շարուին ի մի կարգ երեսներն դէպ յաջ և առաջին Սարճէնթն զանոնք իրենց հասակին համեմատ տեղաւորելէ զինի կը հրամայէ :

Կազմեցէք Խումբ, ի շար երկուս, ՄԱՐՇ

Ի հրամանի մարշ, առաջին զինւորն կուգայ ձախ երես դարձ, երկրորդ զինւորն կանցնի իսկոյն նորա ետեւն, երրորդն կուգայ առաջինին քով կը յարգարուի, չորրորդն իսկոյն կ'անցնի երրորդի ետեւն, և այսպէս յաջորդաբար մինչեւ որ կարգն կը լինի երկու շարք :

Խումբն այսպէս կարգաւորելէ յետոյ, այլ եւս պէտք չէ կրկին և կրկին վերոյիշեալ գործողութիւնք կատարել, այլ այնուհետև միշտ այն դիրքով կը շարուին մէն մին իւր տեղն առնելով :

Երբ փողն հնչէ կամ Սարճէնթն տայ հրաման, ի ԿԱՐԳ վերոյիշեալ կերպիւ զինւորք կուգան ի կարգ, ի շարս

երկուս, երես դէպ յաջ: Սոյն գործողութիւնն աւարտելէ յետոյ Ս. Հ. ծախ երես ԴԱՐՁ. ապա զէն ի ԳԻՐԿ և կսկիւն անուանակոչութեան. ամէն զինուորի անուն որ կ'արտասանուի, նոյնն կը պատասխանէ ներկայ-նոյնժամ կ'առնու նախ զէն ի կիր և յետոյ զէն ի կարգ դիրքն: Անուանակոչութիւնը լրանալէ վերջ, Սարճէնթն Հրամայէ զէն ի ԿԻՐ: Եւ ապա թուեցէք ՔԱՌԵԱԿԻ: Սոյն գործողութիւն լրանալէ յետոյ. Սարճէնթն կը բաժնէ խումբըն խմբակաց. ապա երկրորդ Սարճէնթն կ'երթայ իւր պաշտօնատեղին որ է առաջին կարգի ձախ կողմն:

Խումբն այսպէս կազմուած լինելով և զէն ի կիր. Ա. Սարճէնթն իբրեւ տեղակալ կեցած խումբին կեդրոնին հանդէպ երեք կանգուն՝ յետս դարձ կուգայ, և հարիւրապետն բարեկերպ անուանակոչութեան արդիւնքն կիմացունէ, և կրկին յետս դարձ գալով կ'երթայ իւր պաշտօնատեղին որ է առաջին շարքի աջ կողմն:

Ամենայն ի կարգ հրամանի, մարզիկը կուգան ի կարգ, սուինք ի տեղում, և միայն ի կազմ կը բերուին առաջին Սարճէնթի հրամանաւն, հանդիսի և քննութեանէ առաջ:

Հատուած 60.

ԲԱՑՈՒՄՆ ՇԱՐԻՑ

Խումբն ի շար գլուխ, Հարիւրապետն Հրամայէ Բացումն շարից, դէպ յետս, ՄԱՐՇ.

Ն. Հ. ին, աջ և ձախ առաջնորդը կամ Սարճէնթը փութով յետս յետս կ'երթան 6 կանգունի շափ, շարքի մը ուղղութիւնն նշանակելու համար, իսկ առաջին և երկրորդ Յիսնապետը կ'անցնին առաջին շարքի աջ եւ ձախ կողմերն:

Գ. Հ. ին, յետնաշարի զինուորը յետս յետս քայլելով կը տեղաւորուին իբր նշան կեցող առաջնորդաց միջև, յիսնապետը ևս կ'առնուն իրենց տեղն խմբակաց կեդրոնին հանդէպ. երկու շարքեր նոյն տուն կը յարդարուին յաջմէ: Հարիւրապետն շարից ուղղութիւնը քննելէ յետոյ՝ կը հրամայէ ՀԱՆԴԻՊ. առաջնորդը կը վերադառնան իրենց տեղերն և զինուորը կը նային հանդէպ. ապա Հարիւրապետն կ'առնու իւր տեղն խմբին կենդրոնն:

Շարից բացմանէ յետոյ կը տրուին զինուորական զինամարզը, և համաժամանակ կերպիւ կը կրթուին մարզանաց մէջ:

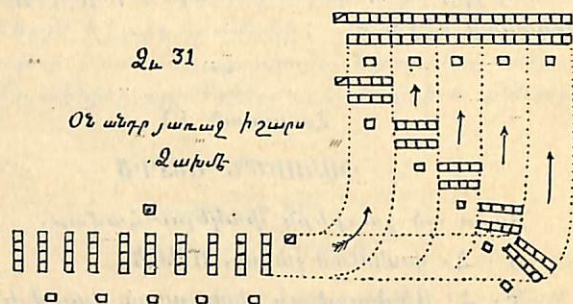
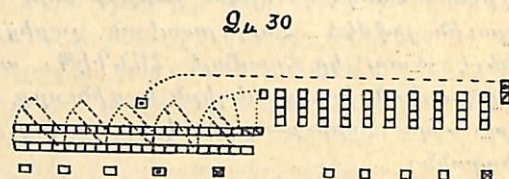
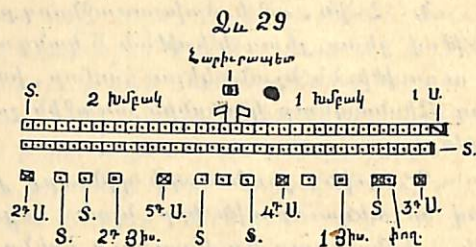
Հատուած 61.

ՓԱԿՈՒՄՆ ՇԱՐԻՑ

Բացում շարքերն փակելու համար.

Մ. Հ. փակումն շարից, ՄԱՐՇ:

Գ. Հ. Յիսնապետը յետս դարձ գալով կ'երթան իրենց տեղըն, խմբակաց ետևն, իսկ յետնաշարի զին-

ւորք փութով կսեգան յառաջ և կառնուն իրենց նախկին դիրքըն :

Շարից յարդարումներն կը կատարուին նոյն կերպիւ , ինչպէս քառեկաց . և կը արուի միշտ կանգ գալէ վերջ :

Հատուած 62 .

ԽՈՒՄԲՆ ՔԱՌԵԱԿԱՑ ՎԵՐԱԾԵԼՈՎ ՅԱՌԱՋ ԸՆԹԱՆԱԼ

Խումբն ի շար գոլով ,

Մ . Հ . Քառեակը դէպ յաջ, ՄԱՐՇ ,

Քառեակը իրենց առանցքին վրայ դառնալով դէպ յաջ , կը բաժնուին , եթէ քառեկաց վերածուելէ վերջ յառաջ ընթանալ ուղուի առանց կանգ տալու .

Մ . Հ . Քառեակը դէպ յաջ, յառաջ, ՄԱՐՇ ,

Այն ատեն մէկ քառորդ շրջան ընելէ վերջ փոխանակ կանգ գալու կոկսին յառաջ ընթանալ : (Տես ձև30)

Հատուած 63 .

ՅԱՋՄԻ (կամ ձախմէ) ՅԱՌԱՋ ԸՆԹԱՆԱԼ

Խումբն ի շար գոլով ,

Մ . Հ . Ցալմէ յառաջ, դէպ յաջ, ՄԱՐՇ ,

Ի հրամանի Մարշ , աջ կողմն դառնուող քառեակն առանց դէպ յաջ դառնալու կոկսի ուղղակի հանդէպ

քայլել, իսկ մնացեալ քառեակը դէպ յաջ դառնալով յառաջ կընթանան մինչև որ հասնին առաջին քառեակի ուղղութեանը, և այսպէս խումբն կը վերածուի քառեկաց սիւնի ուղղանկիւն ուղղութեամբ: (Տես ձեւ 31)

Եթէ հրաման տրուի ստորին պաշտօնէից կողմերին փոխել, նոյնժամ նոքա փութով սիւնն ձեղքելով կանցնին միւս կողմն:

Հատուած 64.

Քառեակը ի սիւն գլուխ, ի հրամանի.

Քառեակը յաջմէ (կամ ծախմէ) յետոյ յառաջ ՄԱՐԾ,

Քառեակը յաջմէ (կամ ձախմէ) յետոյ շրջան ընելով հաստատ առանցքի վրայ կը շարունակեն քայլել յետոյ:

Ի հրամանի Ցետկոյս, ՄԱՐԾ,

Ամեն անհատ իսկոյն յետկոյս կը դառնայ և կը շարունակէ քայլել հակառակ կողմն. (տես հատ. 17. երես 28.)

Այս շարժման մէջ տասնապէտն են. որ կողմն որ գտնուին այն կողմէն յետոյ կը դառնան զինուորը:

Հատուած 65.

Սիւնոյ ուղղութիւնն փոխելու համար

Մ. Հ. Սիւնն դէպ յաջ (կամ դէպ ձախ) ՄԱՐԾ.

Առաջին քառեակն շրջան ընելով հրամայեալ կողմին կ'ընթանայ յառաջ, և միւսներն կը հետեւին նմա:

Քառեակը ի սիւն գլուխ, շեղքայլ կը տրուի ըստ տրամադրութեան հատ. 23դ երես 32:

Հատուած 66.

Քառեկաց սիւնն ի շարս բերելու համար.

Մ. Հ. Քառեակը դէպ յաջ (կամ ձախ) ի շարս, ՄԱՐԾ:

Մէն մի քառեակ հաստատ առանցքի վրայ դառնալով հրամայեալ կողմն կուգան ի շարս. ապա Մարզիւն շրջան հրամայէ կԱՆԳ և կուտայ յարդարումն:

Սիւնն ի մարշ կամ ի կանգ գլուխ, ի հրամանի.

Քառեակը դէպ յաջ (կամ ձախ) օմ անդր յառաջ ի շարս ՄԱՐԾ:

Ի հրամանի Մարշ. առաջին քառեակն շարժուն առանցքի վրայ քառորդ շրջան ընելով կը շարունակէ քայլել նոր ուղղութեամբ, իսկ երկրորդ քառեակն կը շարունակէ հանդէպ ընթանալ մինչև որ առաջին քառեակի զուգահեռական ուղղութեան հասնի, յայնժամ նոյնպէս շրջան ընելով կը քայլէ նոր ուղղութեամբ. երրորդը կը կատարէ նոյնպէս շրջան երբ երկրորդին ուղղութեանը հասնի, և այսպէս միւսներն. մինչև որ ամեն

ներն ալ շրջաններն կատարեն, ապա մարդիչն տեսնելով որ առաջին քառեակն իւր ուղած տեղն հասած է կը հրամայէ ԿԱՆԳ. այն ատեն առաջին քառեակն կուգայ ի կանգ, իսկ միւսներն կը շարունակեն մինչև որ գան առաջինին քովն հասնին, և կուգան ի կանգ առանց հրամանի. ապա կը տրուի յարգարմունք ևն: (Տես ձև 32)

Հատուած 67.

Միւսն ի մարշ կամ ի կարգ գոլով ի հրամանի.

Յաջմէ (կամ ծախմէ) հանդէպ ի շարս, ՄԱՐՇ

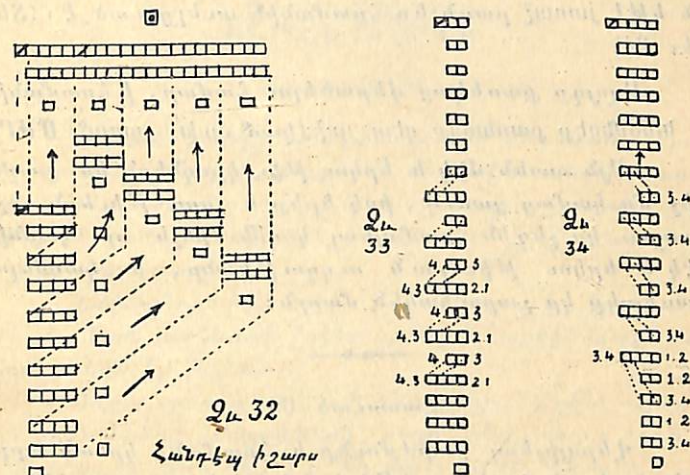
Գ. Հին Առաջին քառեակն ուղղակի յառաջ կ'ընթանայ. իսկ մնացեալներն դէպ յաջ (կամ ծախ) շեղելով կսկսին շեղքալով յառաջընթանալ մինչև որ գան հանդէպ ի շարս: (Տես ձև 33)

Մարդիչն երբ տեսնէ որ առաջին քառեակն ուղած տեղն հասած է կը հրամայէ ԿԱՆԳ. սոքա կուգան ի կանգ. իսկ միւսներն ի լուր այս հրամանի՝ կրկնարագ քայլի դիրքն կ'առնուն և շտապաւ կուգան կարգաւ ի շարս. ապա, տեղի կ'ունենան յանդարմունք:

Հատուած 68.

ԶԲԱՌԵԱԿՍ ՎԵՐԱԾԵԼ ԵՐԿԵԱԿՆԵՐՈՒ ԿԱՄ ԶՈՅԳԵՐՈՒ

Քառեակը ի մարշ կամ ի կարգ գոլով ի հրամանի

Կազմեցէք Ձոյգս, դէպ յաջ (կամ ծախ) ՄԱՐԾ

Գ. Հին ամեն քառեկաց մէկ և երկու թիւ կրողներն կը քայլեն յառաջ. իսկ երեք և չորս թիւերն քայլ ի տեղումն առնելով կը շեղին հրամայեալ կողմն և կանցնին մէկ և երկու թիւերու ետեւն և կը շարունակեն ընթացքն եթէ յառաջ բառն ևս հրամանին աւելցուած է : (Տես ձեւ 34)

Ձղոյգս քառեկաց վերածելու համար, ի հրամանի, Կազմեցէք քառեակք դէպ յաջ (կամ ծախ) յառաջ, ՄԱՐԾ

Այն ատեն մէկ և երկու թիւ կրողներն կը քայլեն քիչ մը կամաց յառաջ, իսկ երեք և չորս թիւերն ընտապաւ կը շեղին հրամայեալ կողմն մինչև որ հասնին մէկ և երկու թիւերուն ուղղութեանը, և կազմելով քառեակք կը շարունակեն մարշն :

Հատուած 69.

Վերոյիշեալ շարժմունք և հրամանք կրնան տարբեր ձևերով նաեւ խմբակաց, եթէ խմբի թիւն ստուար է՝ քառեակք բառին տեղ խմբակք դնելով :

Շատ խնամք և ուշադրութիւն տալու է մարշի և բոլոր շարժմանց մէջ պահել հեռաւորութիւնն զոյգերու քառեկաց և խմբակաց, որպէս զի երբ սոքա ի շարս կոչուին, կարենան կարելի եղածին չափ յարգարեալ և ճիշդ իրենց տեղերն յարգարուիլ առանց չփոթութեան :

ՆԱԽԱՄԱՐՏԻԿԲ

Հատուած 70.

Նախամարտիկք այն զինուորներն են, որոնք լաւ նշանամարդ լինելով հանդերձ են քաջ և անձն վստահ, սոքա նման որսորդաց կորոնեն աստ անդ յատուկ անձինք թշնամույն կողմն, և խմբէն կամ գնդէն առաջ կը սկսին պատերազմի :

Նախամարտիկք ունին իրենց յատուկ հրամանատարն, նաեւ պահեստի ջոկեր որոնք ի հարկին պահասներուն տեղն կը լեցնեն :

Սոքա որսորդաց նման ինտոր որ ուզեն այնպէս կը կրեն իրենց հրացաններն, բայց ընդհանուր ձեւն է Ձէն ի ձեռնիմ (Տես ձեւ 7) և են միշտ լուրջ, զգաստ և ըզգոյշ :

Հատուած 71.

Նախամարտիկք կրնան տարածուիլ հանդէպ, կամ կողմնակի և զանազան հեռաւորութեամբ ինտոր որ պաշտօնեան պատշաճ դատէ :

Նախամարտեաց շարժմունք են հետեւեալք

Ի շարս գողով, քառեկաց բաժնելէ յետոյ

Հ. Հ. Նախամարտիկք, տարածումն հանդէպ. (3 կամ-
գում հեռաւորութիւնով) ՄԱՐԶ:

Ձախ կողմի քառեակն կը սկսի քալել հանդէպ
յառաջ, իսկ միւսներն շեղելով յիշեալ քառեակին աջ
կողմն կ'ընթանան և կուգան նորա ուղղութեամբն իշար.
Հրամանատարն երբ տեսնէ որ պետք եղած տեղն հասած
են, կը հրամայէ ԿԱՆԳ:

Պաշտօնէից վերաբերեալ տեղերն են.

Հարիւրապետն 80 կանգուն հեռի ետեն, և կեդ-
րոնն շարից. Յիսնապետք իրենց խմբակաց ետեն և կեդ-
րոնն իբր 30 կանգուն, իսկ Սարճէնթք 10 կանգուն ետե
և իրենց յատկացեալ կողմերն:

Հարիւրապետն երբ հրամաններն կուտայ, Յիսնա-
պետք իսկոյն կը հաղորդեն Սարճէնթից, և սոքա ալ
զինուորաց, որպէս զի զինուորք լաւ հասկնան:

Տարածմունք կրնան կատարուիլ կրկնարագ ժա-
մանակաւ ևս, նոյնն հրամայելով:

Հատուած 72.

Ի հրամանի,

Տարածումն Կեդրոնէ հանդէպ ևն ևն. ՄԱՐԶ:

Սոյն շարժումն նման է նախնիքաց շարժման մի-
այն թէ խմբին կեդրոնն գտնուող քառեակն կ'ընթանայ

հանդէպ, իսկ աջ և ձախ կողմն գտնուողներն շեղելով
յաջ և ի ձախ կը կատարեն տարածումն:

Ի հրամանի, Տարածումն կողմնակի յաջմէ (կամ
ձախմէ) ՄԱՐԶ:

Շարն յաջ երես (կամ ի ձախ) գտնուող կը սկսին
յառաջ քալել հրամայեալ հեռաւորութեամբ, մինչև որ
ԿԱՆԳ հրամանն արուի:

Ի հրամանի Տարածումն կողմնակի Կեդրոնէ, յաջ և
ձախ, 3 կամգում հեռաւորութեամբ, ՄԱՐԶ:

Կեդրոնէ աջ և ձախ դարձ գողով կը սկսին տա-
րածուիլ հրամայեալ հեռաւորութեամբ:

Նախամարտիկք այսպիսի անջատեալ դիրքի մէջ
կրնան կատարել մարշի զանազան շարժմունքն ինչպէս
Յառաջ ՄԱՐԶ յետկոյս. աջ կողմ, ձախ կողմ, քովնտի,
ՄԱՐԶ. ինչպէս նաև փոխել իրենց դիրքն աջ կամ ձախ
չրջան ընելով. կամ աւելի կամ քիչ հեռաւորութեամբ
տարածումներ և համախմբումներ ընելով, ինչպէս որ
հրամայուին:

ՀՐԶԳՈՒԹԻՒՆՔ

Հատուած 73.

Նախամարտիկը ի կարգ գտլով

Հ. Հ. Բացումն ԿՐԱԿԱՑ

Միաթիւք կը ծնրադրեն և լաւ նշան առնելով կը կրակեն երբ սոքա կրկին լից դիրքն հաղիւ առած են, զոյգ թիւ կրողներն նոյնպէս ծնրադրելով կը կրակեն, և այնուհետեւ կը շարունակեն կրակել իրարմէ անկախաբար մինչև որ տրուի դադար:

Երբ թշնամին յառաջ խաղայ մարտիկներու կրակն ալ կը սկսի աւելի արագանալ, երբեմն կրակն ազդու ընելու համար Նախամարտիկաց մի քանիներն կուղղեն իրենց նշանն մասնաւոր կէտերու վրայ:

Եթէ թշնամին շատ հեռի է, պարապ տեղն փամփուշտ և վառօդ վատնելու չէ, միայն մի քանի քաջալաւ նշանամարդք իրենց գնդակաց որս գտնել պարտին փորձել:

Ի հրամանի Յառաջխաղացմամբ, բացումն ԿՐԱԿԱՑ

Միաթիւք նախ ծնրադրելով կը կրակեն, կ'ելլեն ոտքի և կը սկսին քայլելով լեցնել իրենց հրացաններն:

զուգաթիւք այժմ կը ծնրադրեն և կրակելէ վերջ ոտքի ելլելով կ'ընթանան յառաջ և այսպէս յաջորդաբար կը շարունակեն յառաջ խաղալով կրակել, իրարմէ անկախաբար, մինչև որ տրուի դադար:

Հատուած 74.

Ի հրամանի, Նախաճիւղմամբ բացումն, ԿՐԱԿԱՑ

Միաթիւք կանգ կ'առնուն, յետս դարձ կուգան, կը կրակեն ծնրադրութեամբ (եթէ թշնամին մօտ չէ) և ոտքի ելլելով կրկին ետ կ'ընթանան, նոյնժամ հրացաններն լեցնելով: Այժմ զուգաթիւք նոյնն կը կատարեն և յետոյ կը շարունակեն նոյն ձևով իրարմէ անկախաբար, մինչև որ տրուի դադար:

Սիւնն կողմնակի մարշ ըրած ժամանակ ի հրամանի կողմնակի բացումն ԿՐԱԿԱՑ, վերոյիշեալ եղանակաւ կը կատարեն հրձգութիւնն ալ կամ ձախ երես դարձ գտլով:

Ծնրադրութիւնք օգտակար են, վասն զի թէ աւելի հաստատուն և ուղիղ նշան կառնուի և թէ թշնամւոյն քիչ մարմին ցոյց կը տրուի, իսկ եթէ տեղւոյն դիրքն կամ հողն չներեր կամ երբ ապահովութեան համար բաւական բնական ծածկոցներ կան, ծնրադրութիւնք կրնան զանց առնուիլ:

Հատուած 75.

ԲՈՂՈՐԱԿԻ

Նախամարտիկը կը կազմեն ԲՈՂՈՐԱԿԻ երբ տեսնեն որ թշնամիէն շրջապատուած են, մասնաւորաբար հեծեւազօրաց հրոսակներէ: Բոլորակը կը կատարուն միշտ ի կրկնարագ ժամանակի, և նոյն ժամ Սուլիմը ի կազմ կը բերուն: Եթէ հեծեւազօրաց թիւն փոքր է, Բոլորակը կրնան կատարուիլ քառեկաւ, իսկ երբ բազում, այն ատեն խմբակաւ կամ խմբիւ:

Ի հրամանի. Բոլորակը ի կազմ քառեկօք, ՄԱՐՇ

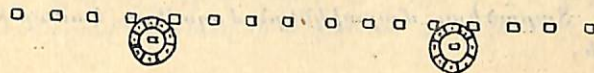
Մէն մի քառեակի գտնուող անհատք վազելով և ամեն չորս թիւ կրող անձանց բոլորտիքն ժողովուելով կը կազմեն բոլորակ մը, և ի հրամանի կրակաց՝ կսկսին հրձգութիւն կատարել. իսկ երբ ձիաւորք շատ մօտեցած են և կը յարձակին, այն ատեն կը դիմադրեն սուլինով: Եթէ ամէն կողմէ հալածող շլիւնի, բոլորակին միւս անձինք հարձակեալ կողմն դառնալով կ'օգնեն իրենց ընկերաց և ընդհանրապէս կրնան լաւ գործ տեսնել գընդակաւ: (Տես ձև 35)

Հատուած 76.

Ի հրամանի Բոլորակը ի կազմ խմբակաւ (կամ խմբիւ) ՄԱՐՇ:

Վերոյիշեալ կերպիւ կը կազմեն բոլորակ, միայն սա տարբերութեամբ որ բոլորակն կը կազմուի երկու կարգ զինւորներէ: Հարկւրապետն և այլ պաշտօնեայք կը մնան բոլորակի մէջն: Բոլորակներն կրնան կազմուիլ թէ՛ կեդրոնն և թէ՛ կողմնակի նոյն հրամաններուն վրայ յաւելցնելով, ի կեդրոն յաջմէ կամ ձախմէ բառերն (Տես ձև 36)

Ձև 35

Ձև 36

Հեծեւազօրաց դէմ որ միշտ արագնթաց արշաւանքով կը յարձակին, չկայ աւելի ազդու միջոց մի գտնոնք յետս վանելու քան Բոլորակն կամ քառակուսին: Սոքա կը նմանին անառիկ բերդերու եւ գրեթէ միշտ անյադթելի են եթէդայն կազմող անձինք յանկարծակի բերուած չեն և կանխաւ պատրաստուած են: Քառեկինք քաջ զինւորներէ բաղկացեալ բոլորակ մի կա-

որոշ է քառապատիկ ստուար հեծեւազօրաց դիմադրելու, վանելու, և լաւ կոտորած տալու :

Վտանդն անցնելէ վերջ, նախամարտիկը կրկին կը տարածուին իրենց նախկին դիրքն առնելու համար վերոյիշեալ հրամաններով, որ կը կատարեն ի կրկնարագ ժամանակի և սուինք ի անգլոյ :

Հատուած 77.

Տարածեալ մարտիկներն ժողովելու համար ի հրամանի,

Համախումբն յաջմէ կամ ծախմէ ՄԱՐՇ :

Աջ կողմն գտնուող մարտիկն կ'առնու կանգ զէն ի ձեռին, իսկ միւսներն նորա կողմն դարձ գալով կը ըսկսին հաւաքել մինչև որ ամենն ալ գան իրարու կից և կազմեն շարքն, Համախումբն ի կեդրոն կը կատարուի նշնապէս. կեդրոն գտնուող մարտիկն կուգայ ի կանգ զէն ի ձեռին և միւսներն յաջմէ և ձախմէ նորա կողմն կը դառնան :

Թէպէտև կան բազում այլ գիւնորական շարժումներ կամ մանէօվումներ, բայց պարտաւորուած եմք զանց ընել զանոնք : Խմբի մը կազմակերպութեանը համար նախնիքաց էջերու մէջ պարունակեալներն ամենէն յաճախ գործածուածներն և պիտանիներն են, և բաւ են գրգոյկիս նպատակին ծառայելու :

Աւելի ստուարաթիւ զօրաց համար միւսնոյն հրամաններն կը տրուին, միայն սա տարբերութեամբ որ մանէօվումով շարժումներ կը բազմապատկուին և աւելի կ'նճռոտ կամ խառնակ ձեւեր տեղի կ'ունենան :

Երկուքէն մինչև տասն խմբեր կը կազմեն մի զումն որու կը հրամայէ մի զմիւսին կամ հազարապետ. բայց սորայ բացակայութեան կրնայ Տեղակալին կամ աւելի ստորնագոյն պաշտօնէից հսկողութեան ներքև լինել :

Երկուքէ մինչև տասն գնդեր կը կազմեն մի վաշդ որու կը հրամայէ մի զօրավար կամ ձէներալ. Վաշդերն կը հրամայուին զանազան աստիճան զօրապետներէ :

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԻՔ ՄԱՐՏԱԳԻՏԱԿԱՆՔ

Յետագայ նախադասութեանց ամէն մէկն կրնայ ընդարձակուիլ և հատորներ գրուիլ, ուստի կը յանձնեմք զանոնք մեր ընթերցողաց որ ուշի ուշով կարդան և խորհրդածութիւններ ընեն:

— Կարելի չէ նախապէս յատակագիծ մը շինել կամ որոշ ձևով մը պատերազմելու օրինակներու հետեւիլ: Թէպէտ ամեն տեսակ պատերազմական դաւադրութիւնք և պատմութիւնք օգտակար են, հազիւ կը պատահի որ կրկնուին ճշդիւ. տեղէն, պարագաներէն, զինուորաց թիւէն, դիրքէն և թշնամուոյն շարժումներէն զորապետ մը պէտք է անմիջապէս ողջմտութեամբ եղբակացութեան մը դայ և յղանայ յատակագիծ մը այն միջոցին և պարագաներուն համեմատ:

— Պաշտօնեայ մը պարտի իւր պատկառելութեամբն, աշխուժութեամբն և գործնական քաջութեամբն օրինակ լինիլ իւր զինուորաց. նա պարտի ներշնչել անոնց սր-

տին այն հաւատքն՝ թէ նոքա ամեն պարագայի մէջ անյաղթելի են. տպաւորէ անոնց մտքին վրայ անձնուրացութեան, հաւատարմութեան և աւելի լաւն՝ հայրենասիրութեան ոգին, քաջալերելով այնպիսիներն պատշաճ վարձատրութեամբ կամ ի հրապարակի գովասանութեամբ: Նաև տանի ամեն խնամք անոնց հանգստութեանը և ապահովութեանը համար:

— Հայրենասէր զինուորին գործն է թէ յարձակողա՞կան և թէ պատշպանողական դիրքի մէջ պատերազմիլ ցմահ:

— Բաջութեամբ դեմադրելն կէս մի յաղթել ըսել է քանզի թշնամուոյն քաջ սրտերն կը մտնէ դող մը և կասկած մը մինչդեռ եթէ նահանջ տայիր աւելի պիտի զօրացնէիր զայն:

— Յարձակողական պատերազմի ժամանակ առաջնորդըն կամ զօրապետն պէտք է լաւ տեղեակ լինի իւր երթալիք տեղերու, սոյն տեղեկութիւնք կը կատարուին խուզարկիչներու և լրտեսներու ձեռամբ. նա պէտք է ապահովցնէ նաև իւր յետքը անակնկալ յարձակումներէ, յատկացնելով յետմամարտիկներ:

— Ամեն կանգ առնելու կամ հանգչելու ժամանակ կարևոր է ապահովել խուճիկներն և անհանուրաց պահապաններ կարգելով աստ անդ խմբին բո-

լորտիքն, բլուրներու վրայ, ձորերու մէջ ևն :

— Որեւիցէ գիւղ կամ քաղաք երբ մօտենան, նախազգուշութիւն պէտք է գտնելու համար թէ թշնամի կայ՞ անդ :

Լրտեսի մը համար խորամանկութենէ ի դատ կարեւոր է ազնիւ հոգի անձնութեան և հաւատարմութեան : Նորա պարտքն է ամեն տեսակ միջոցներ գործածելով իմաց տալ իւր պետին թշնամւոյն դիրքն, թիւըն, մերձ կամ հեռի լինելն և այլ մանրամասն տեղեկութիւնք : Եւ երբ թշնամիէն ձերբակալուի չմատնէ խումբն : Ասպետ Տ'Ասսաս Լրտեսն երբ ինկաւ թշնամւոյն ձեռքն, սոքա սպառնացին իսկոյն սպաննել զինքն եթէ ձայն հանէ . բայց սա ունէր այն ազնիւ անձնութեան ոգին, ուստի յանկարծակի պօռաց բարձրաձայն «Հո՛ւ է թշնամին, հասէ՛ք» : Նա ինկաւ գետին վէրքերով կիսամեռ, բայց ազատեց իւր գունդն : Նմանապէս Նաթան Հէյլ Լրտեսն երբ անգլիացւոց ձեռքն ինկաւ, Ամերիկայի յեղափոխական պատերազմի մէջ, գընդակնահար ըլլալէ առաջ հարցուցաւ թէ ի՞նչ ըսելիք ունի . պատասխանեց նա «կը ցաւիմ որ չունիմ երկու հոգի որպէս զի նուիրեմ իմ հայրենեացս համար» ինկաւ նա գնդակահար, բայց նորա անմահ արձանն այսօր կը կանգնի յիշատակ իւր անձնութեան :

— Ամեն ճամբորդք կամ գիւղացիք որ կը տեսնուին իճանապարհի պէտք է ձերբակալուին և խուզարկուին :

Հարցաքննութեամբ պէտք է մանրամասն տեղեկութիւն ստանալ ճամբորդներու, գիւղերու, քաղաքներու և թշնամւոյն զօրութեանը և դիրքին վրայ : Նաևս պէտք է որոնել թէ այլք ինչ կը խորհին իրենց վրայ, համակրակա՞ն թէ համակիր . սոյն հարցաքննութեանց արդիւնքըն իրարու հետ բաղդատելով կարեւոր եզրակացութիւններ կրնան յառաջ բերուիլ և գործադրուիլ :

— Նմանապէս որ գիւղ կամ աւան որ մտնէ խումբն պարտի նոյն հարցաքննութիւնք կատարել չէ թէ միայն թշնամւոյն, կամ ուրիշներու և ճամբորդներու վիճակաց վրայ, այլ ջրի և պաշարի նկատմամբ եւս :

— Ամեն Զանք ի գործ դնելու է երթալով խմբին թիւն ստուարացնելու համար, համոզելով ուրիշներն, հայրենասիրական ցոյցեր եւ կոչումներ ընելով, սրտաշարժ և ազգու դէպքեր պատմելով, և յաջողութեան յոյսն փայլուն ցուցնելով :

— Եթէ մէկէն աւելի խմբեր կան, սոքա պարտին լաւ յարաբերութիւն ունենալ իրարու հետ . ի հարկին իրարու օգնելու համար : Խմբերն առանց իրարու հետ յարաբերութիւն ունենալու անջատեալ պահէն խիստ վրտանդաւոր է :

— Գունդն կամ նախամարտկաց խումբն երբ հանդիպի թշնամւոյն և վտահ լինի թէ կրնայ դիմադրել իւր

դիրքովն եւ թուովն, յայնժամ կը շարունի պատերազմ. իսկ եթէ դիրքն անյարմար է, շուտով յետախաղաց շարժմամբ նահանջելով՝ կառնու աւելի ապահով դիրք մը կամ կը միանայ աւելի ստուար մի խմբի:

— Եթէ դիչեր է և թշնամին անգէտ իրենց ներկայութեանն, յանկարծակի յարձակիլն կրնայ յաջողութեամբ կատարուիլ. մասնաւորաբար երբ շրջապատելով լինի կռիւն, սա պիտի պատճառէ մեծ շփոթութիւն և սարսափ թշնամւոյն մէջ: Սակայն նահանջ տալու համար բոլոր նախազգուշութիւնք ձեռք առնուելու են:

— Գիչերային մարշերն ընդհանրապէս վնասակար են թէ զինւորաց Ֆիզիքական կազմուածքին եւ թէ անակնկալ պատահարներու համար, և ուստի կարելի եղածին չափ զանց ընելու է. այս տեսակ մարշեր տեղի կ'ունենան խիստ կարեւոր պարագայից կամ մասնաւոր ձեռնարկութեանց մէջ. հետեւեալ օրինակն կը բացատրէ:

Գաղիացի զօրաց երկու սիւներ երբ կընթանային դիչերանց մին ձորի մի մէկ կողմէն, եւ միւսն մեկալ կողմէն, թշնամին զայս դիտելով կը յղանայ մի դաւ խաղալ, ուստի իրմէ փոքրիկ խմբակ մի գաղտնի կը յաջողի ձորն մտնել եւ յանկարծակի երկու սիւներուն վրայ կսկսին կրակել. մէն մի սիւն կարծելով թէ դարանամուտ թշնամիէ մի յարձակում կը կրէ, կը պատասխանեն իրենց հրացաններովն և շփոթութիւն տիրելով կը

շարունակեն ուղաննել դիրար, մինչեւ որ արշալոյսն ցոյց կուտայ իրենց մահաբեր սխալմունքն:

— Ի ճանապարհի արտաքոյ կարգի աղմուկ եւ ձայն հանել պէտք չէ, և ընդհանրապէս ոչ ալ երաժշտական նուագ, սոքա կարեւոր են միայն քաղաքներէ անցնելու ժամանակ, բանակ կազմելու և ճակատամարտի դաշտին մէջ:

Լռութիւնը երբեմն լաւ արդիւնքներ յառաջ կը բերէ:

— Ընդհակառակն յարձակում ընելու, դիմադրելու, եւ ընդհանուր կռիւի ժամանակ ամեն զօրք ջանալու է թշնամւոյն հանած աղմուկէն աւելի բարձրաձայն պօռալ, կանչվոտել և սպառնալ: Սա թէպէտ զարմանալի կերևի բայց խիստ կարեւոր է քանզի բարձրաձայն աղաղակել և սպառնալն թէ սարսափ կը ձգէ թշնամւոյն սրտին մէջ և թէ ձեր կողմի երկչոտներուն վախն փարատելով կամայ ակամայ յառաջ կը մղուին քաջերուն հետ:

— Կամուրջներէ կամ կիրճերէ անցնելու ատեն, մինչեւ իսկ երբ թշնամին կը կարծուի թէ հեռի է, խիստ մեծ զգուշութիւն ընելու է, զի մի գուցէ նա թակարդ մի լարած ըլլայ գնդիդ համար:

— Միշտ ջանալու է թշնամիէն աւելի բարձր դիրք մը բռնել:

— Գնդերն կիրճերէ անցնելէն առաջ նախ յառաջապահ մի խմբակ առնէ զայն ի հսկողութեան, գնդին յառաջխաղացումն ապահովցնելու համար:

— Հսկողութիւն կատարող անձինք կամ տիւ և գիշեր պահապան եղողք թուլցնելու չեն իրենց հսկողութիւն մինչեւ իսկ եթէ վստահ լինին թէ վտանգ չկայ, այլ ՄԻՇՏ եւ ՄԻՇՏ արթուն և աշալուրջ լինելու են: Պահապանք ունին ի յոյժ կարեւոր կոչում, և պատասխանատուութիւնն շատ ծանր է. քանզի այդպիսի ժամանակներու մէջ խմբի մի, գնդի մի, վաշգի մի և աւելի մեծ ու ահագին՝ Ազգի մի կորուստն կամ փրկութիւնն իրենց ձեռաց մէջն է:

— Որչափ քաջութիւն ցոյց տրուի և որչափ զգուշութիւն ըլլուի, զօրքեր կը պարտաւորին երբեմն յետս մղուիլ յարձակող թշնամոյն ստուար թիւէն, ուստի այսպիսի պարագայի մէջ ամեն ջանք ի գործ դնելու է անշփոթ պահել խմբերն, և կանոնաւոր կերպիւ նահանջել: Այսպէս անխռով և օրինաւոր կերպիւ նահանջելն մեծ յաղթութիւն մի ընելու չափ պատուաւոր է: Երբ Մեծն Նաբոլէոն Ռուսիայէ կը նահանջէր, յետնապահ զօրաց հրամանատարութիւնն յաճնեց Մարեչալ Նէյի որ քաջաց քաջն մականունն ստացաւ իւր ճարտար կերպիւ նահանջելով: Ի՛նչ մեծ օրինակ մ'է որ թէպէտ Մեծն Նաբոլէոն արշաւեց ի Ռուսիա երեք հարիւր հազար զօրքով և հազիւ քառասուն հազարով վերադար-

ցաւ, բայց տակաւին կապրի նա իբրեւ Մեծն Նաբոլէոն պատմութեանց էջերու մէջ:

— Գունդ մի եթէ սակաւաթիւ է և պարտաւորեալ է միշտ պահպանողական դիրք մ'առնուլ, ամենէն հարկաւոր բանն է գտնել վայր մի որ լինի բարձր եւ իւր խմբակներն դիւրաւ շարժելու տեղ. երկրորդ, լինի կարելի եղածին չափ պաշտպանեալ առաջէ և ետեւէ:

— Պատեհ առիթներու մէջ ջանալու է երբեմն յարձակումներ ընելու:

— Ամենայնիւ ջանալու է ամրացնելու ձեռք բերուած դիրք մի արուեստական կերպիւ:

— շատ անգամ յետախաղաց շարժմանց մէջ հալածող թշնամին կսկսի ցրուիլ. այսպիսի պարագայից մէջ նոր հոգեով մը յետս դառնալով և յարձակելով յաղթութիւն ձեռք կը բերուի:

— Պաշտօնեայք երբ կը տեսնեն իրենց գնդեր ցրուեալ եւ բարոյական քաջութիւնն տկարացած, յայնժամ իրենց գործնական քաջութեամբն յառաջ անցնելու են և գնդին յատկացեալ Սուրբ դրօշն պարզելով պարտին ջանալ համախմբել զանոնք ազգու և հայրենասիրական հրաւերներով, սա միշտ պիտի ամաչեցնէ զինւորն եւ ներշնչելով նոր եռանդ, պիտի ստիպուի իրկին նորոք վազել ի ճակատամարտ: Այս տեսակ յարձակումներ

պատճառ եղած են մեծ և վճռական յաղթութիւններու :

— Նահանջելու ժամանակ յարմար վայրերու մէջ դիմադրութեան փորձեր ընելու է, և ամեն ջանք ի գործ դնելու է թշնամուոյն առջև արգելքներ դնելու :

— Յաղթութիւն մը տալէ կամ թշնամին հալածելէ վերջ խմբերու վտանգաւոր է ցրուիլ կամ ինքզինքնին ուրախութեան տալով հսկողութիւնն թուլցնել, զի կարելի է թշնամին մի այլ կողմէ վրայ յարձակելով կոտորած տայ :

— Հեծելազօրք ընդհանրապէս կը յարձակին այն կողմերն որ տկարագոյն են : Օրինակի համար, եթէ գունդն քառակուսի մի կազմուած է, հեծելազօրք կը յարձակին անկիւններուն վրայ որ լաւ պաշտպանուած չէ, ուստի բոլորակն աւելի նախընտրելի է, ըստ որով ամեն կողմն հաւասարապէս պաշտպանեալ է :

— Հետեակ զօրքեր իրենց գնդակաւն եւ սուիճով ամենեւին վախնալու չեն ձիաւորներու արշաւանքէն, ոչ ալ գոռում գոչումներէն, այլ զգաստօրէն գործածելու են իրենց փամփուշտներ երբ սոքա կը հասնին այն սահմանին որ շատ արդիւնաւոր կը լինին գնդակք, և ապա վերջին ապաստանարան, սուիճն այսպիսի պարագայից մէջ յանձնվստահութիւն չատ կարելոր է :

— Քառակուսիներու կամ բոլորակաց համար ամենէն վտանգաւորն է թշնամուոյն թնդանօթաձգութիւնն, և ուստի խոյս տալու է կոտորած կրելէ :

— Հեծելազօրաց կռիւն է միշտ յարձակողական սոքա բնաւ չեն սպասեր որ յարձակում կրեն, այլ թշնամին տեսածնուն պէս՝ պէտք է կամ խոյս տալ կամ յարձակիլ :

— Գիւղ մի պաշտպանելու համար կարելի եղածին չափ ամրացնելու է տուներն, պատուհաններէն և այլ ծակերէ՝ առանց տեսնուելու՝ հրացաններն դիւրաւ գործածելու համար :

— Եթէ դիւղ մի թշնամուոյն ձեռքն է, և ջանք կը ըլլայ առնել զայն, մեծ զգուշութիւն պէտք է. փոխանակ աստ անդ փողոցներն ցրուելու, սկսելու է մէկ կողմէն տուն առ տուն ձեռք անցնել կամ գունդն մի քանի մասերու բաժնելով, կարգով զանազան կողմերէ շրջապատելու է :

— Երբ հեծելազօրաց խումբ մի կը յարձակի բոլորակի մի վերայ, այս վերջիններն ջանալու են սպաննել ձիեր ևս, որպէսզի երբ սոքա գետին տապալին, իրենց ետէն արշաւողներուն արգելք ըլլալով խանգարեն և չփոթութիւն պատճառեն :

— Բանակելու կամ երկար կանգ տալու ժամանակ տեսնելու է որ ընտրեալ վայրն լինի առողջարար և ջրի մօտ :

— Եթէ բանակել հարկ լինի, պարտ է կարգով կանոնով կազմակերպութիւն մը տալ խմբոց: Նընջելու, ուտելու և լուացուելու տեղ յատկացնել, և միանգամայն, անակնկալ յարձակմանց շուտով պատրաստ գտնուիլ:

— Ի հանգստի, Մարմնամարզական զբօսանք կրնան առնուլ զինուորք:

— Երբ առիթն ներկայանայ, ջանալու է գրաւել կամ յետաձգել թշնամւոյն պաշարի կառավարներն:

— Երբ կը տեսնուի թէ որեւիցէ մթերանոցը կամ դէնքը կարելի է ազատել թշնամւոյն ձեռքն իյնալէն, յայնժամ բնաջինջ ընելու է զանոնք, որպէսզի թշնամին չ'օգտուի:

— Ռազմամթերք և պաշարներու կառքեր թշնամւոյն ձեռք եղած ճամբայներու մէջ պէտք է չմտնեն, և մասնաւոր պահպան զօրքերով պարտին ընթանալ:

— Զիւսուրաց ծառախիտ անտառներ մտնելն վտանգաւոր է, ինչպէս նաեւ ձիով դարանամուտ լինելն, զի մի գուցէ կենդանին խնջելով յանգէտս մատնութիւն գործէ:

— Երբ զինուորք կը մտնեն անձնատուր եղեալ կամ գրաւեալ մի քաղաք, զգոյշ կենալու են չարագործութիւններ ընելէ և աւարելէ: Միայն զօրապետին հրա-

մանաւ կրնան պահ մը աւարառութիւն ընել: Զինուորք իրենց շնորհալի վարմունքով ոչ թէ միայն համազգեսցայլ նաեւ օտարազգաց և միանգամայն թշնամւոյն համակրութիւնն շահելու են:

— Պաշարի, հագուստի ևն. խնդրումներ պարտին լինիլ նախ համոզմամբ և կամ վճարմամբ, իսկ եթէ հակակիր են և կը դժկամակին, այն ատեն հրամանատարն պարտի աւելի խիստ միջոցներ գործածել:

Այսպիսի պարագայներու մէջ պաշտօնեայք խոհեմութեամբ վարուելու են, ձգելով զիւղացւոց կամ քաղաքացւոց համար ևս ուտելիք:

— Այլ և այլ նշաններով կամ գոյնգոյն դրօշակներով և ջահերով տիւ և գիշեր բանակցութեան մտնելու են խմբեր, նախնապէս հասկացողութիւն ունենալով. այժմ այսպիսի յարաբերութիւնք գրեթէ կատարելութեան հասած են հեռագրական թեւերու և ձայնագիրներու միջոցաւ, բայց ի բացակայութեան սոցա՝ կրնան հին միջոցներն ի գործ դրուիլ: Օրինակի համար, ցերեկ ատեն կրնան գործածուիլ դրօշակներ. ճերմակն ցոյց կուտայ թէ ամենայն ինչ խաղաղ է. իսկ եթէ դրօշակն կը պարունակէ իւր կեդրոնն կսոր մը կարմիր, յայնժամ կիմացնէ որ զգոյշութիւն պէտք է: Համակ կարմիր դրօշակն ցոյց կուտայ վտանգ. իսկ եթէ սա վերուվար կը շարժի, ըսել է թէ օգնութիւն կը խնդրուի:

Նմանապէս գիշերներն պէտք է փողով կամ ջահերով բանակցիլ եթէ փող է գործածուածն մի հնչումն

ցոյց կուտայ որ ամենայն ինչ լաւ է, երկու Հնչուճն՝ Բզ-
գոյշ Լինելու նշան, երեք Հնչուճն՝ վատնգ. իսկ երեքէն
աւելի կարճ Հնչուճներ ցոյց կուտայ որ օգնութիւն կը
խնդրուի: Սոյն կերպիւ կրնան գործածուիլ ջահեր եւ:

— Շատ անգամ կը պատահի որ մէկ կողմն իւր զօ-
րաց մի մասն դարանամուտ պահելով, միւս մասով կը
սկսի պատերազմի, և իբրեւ թէ կը յաղթուի, կսկսի նա-
հանջել, որպէս զի թշնամին քաջալերուելով յառաջ խա-
ղայ, այն ատեն դարանամուտ եղողներ յանկարծ դուրս
վազելով իրենց պահուած տեղերէն՝ ամբողջ զօրքեր մի-
ասին կը յարձակին նոր եռանդով և ուժգնութեամբ:
Այսպիսի դաւադրութիւնք թէպէտ նոր չեն բայց գրե-
թէ միշտ յաջող են:

— Եթէ լրջութեամբ կ'իմացուի թէ այսպիսի դա-
ւադրութիւն մը Երած է թշնամին, պէտք է անմիջա-
պէս դու եւս անոր հակառակն դաւ մը դնես և ջանաս
թշնամուոյն դաւն ապարդիւն հանելէ զատ՝ ինքն նման-
օրինակ դաւարդի մը մէջ ձգես:

— Դարանամուտ եղեալ վայրեր պէտք է մտնել ե-
տեէն և կողմերէն, ոչ թէ ճանապարհէ և որեւիցէ հետք
ձգելու չէ որ թշնամին անոր հետեւելով գտնէ դարանն:

— Դարանամուտ եղեալ անձինք կրակ և ճրագ վա-
ռելու չեն. ցերեկ ատեն կրնան մաս առ մաս քնանալ
եթէ երկար ատեն սպասել հարկ է, իսկ գիշեր ատեն

ամեն ոք պարտի կենալ տնքուն և պատրաստ յարձա
կում տալու երբ առիթն ներկայանայ:

— Յարձակում տալու համար պարտի միայն հրա-
մանատարն տայ նշան մը երբ պատշաճ տեսնէ, նշան մը
որ արդէն որոշապէս հասկցուած լինի միւսներէն. յայն-
ժամ ամբողջովին լաւ նշան առնուած հրձգութիւն մի
ընելէ վերջ՝ աղաղակներ հանելով յարձակելու են թըշ-
նամուոյն վրայ: Եթէ պահուած ձիաւորներ եւ կան
(հեծելազօրք եթէ դարանամուտ լինին, կառնուն աւե-
լի հեռի վայր մը ինչու որ եթէ պարագաներն պահան-
ջեն կրնան շուտով վրայ հասնիլ) սոքա կը ջանան թըշ-
նամուոյն առաջն և ետեւն յարձակիլ. այսպիսի ժամա-
նակներ զինուորք անհամբերութեամբ նշան տրուելէ ա-
ռաջ կրակելու չեն:

— Ի պատերազմի կարելի եղածին չափ տարածելու
է խմբերն, նախադգուշութեամբ որ կարենան դիւրու
եւս համախմբուիլ. սոյն կերպն այժմու ռազմագետնե-
րէ կը ջատագովուի: Վերջին Պուլկարօ-Սէրպ պատե-
րազմին մէջ՝ Պուլկարներ տարածմամբ իսկ Սերպեր հա-
մախմբեալ պատերազմեցան, և բացայայտ տեսնուեցաւ
առաջնոյն գերազանցութիւնն, զի Սերպերու գնդակներ
տարածուելով ապարդիւն եղան, իսկ Պուլկարացոցն
արդիւնաւոր, ուղղելով իրենց տարածեալ գնդակներ
խմբերու վրայ: Նաեւ երբ Պուլկարացիք ի տարածումէ
սկսեցին յարձակիլ սուին ի կազմ եւ աստիճանաբար հա-

մախմբուեցաւ. Սերպիացիք բոլորովին չփոթեցան, վասնզի չէին գիտեր որու նշան առնեն:

— Զանալու է թշնամոյն իրարու հետ ունեցած յարաբերութեան միջոցներն իսկ, ինչպէս հեռագրական թեւեր են. են.:

— Երբ զէնքեր և ռազմամթերթք կը գրաւուին, նախ տ'սնելու է թէ կրնա՞ն խմբին օգտակար լինիլ. և պէտք եղածն առնելէ վերջ՝ միւսն բնաջինջ ընելու է:

— Գրաւեալ մթերանոցք նախ քննուելու են որ չըլլայ թէ թիւնաւորեալ լինին թշնամիէն. նմանապէս գետեր առուակներ և աղբիւրներ:

— Ի Մենամարտի ինքզինք պաշտպանելու և յաջողութեամբ թշնամին հարուածելու ամենէն մեծ գաղտնիքն է լրջութենէ և ճարպիկութենէ զատ՝ քննել թշնամոյն աջքը, զի հոն պիտի տեսնես իւր բոլոր մտքէն անցած կամ ընել ուղած շարժմանց պատկերն:

— Տեղական խուզարկութիւնք դիւրաւ կրնան կատարուիլ տեսարակի մը մէջ նշանակելով այլ եւ այլ առարկաներն յատուկ նշաններով, օրինակի համար գծէ երկու զուգահեռական գծեր թղթին մէջ տեղն, սա ցոյց կուտայ ճանապարհն, այս ճանապարհին վրայ կը գծագրուին ինչ որ կը գտնուին, ինչպէս քաղաք, գիւղ, աւան, ջրհոր կամ աղբիւր, իջևանք գիւղացւոց տուններ են, նաև ճանապարհին երկու կողմն գտնուած լեռներ,

կիրճեր, այգիներ, պարտեզներ են. ամեն մէկին իրարմէ ունեցած հեռաւորութիւններն ևս կարելի եղածին չափ ճշդութեամբ նշանակելով, այսպիսի տեղեկագրութիւնք կը ծառայեն դիւրութիւններ թէ յառաջ խաղալու և թէ նահանջելու ժամանակ:

— Մեծն Նաբօլէոնի սկզբունքներէն մին էր յարձակիլ թշնամոյն անջատեալ մասերուն վրայ իրարու հետ միանալէն առաջ:

— Դժուարին բաներէն մէկն որ կը պատահիլ զօրաց յառաջխաղացման մէջ գետերէ անցնելն է, այսինքն այնպիսի լայն գետեր որ կամուրջներն կործանած են և դուցէ թշնամին ալ միւս կողմն կսպասէ, ուստի յոյժ խորամանկութիւն գործածելու է թէ կամուրջ և թէ նաւակներ կամ լասուքեր ճարելու նկատմամբ առանց թշնամոյն ուշադրութիւնը գրաւելու, եւ նոյն ատեն ջանալու է գտնել ամենէն յարմար տեղ մը դիմաց անցնելու, տեղ մի որ ունենայ աւելի բարձր գիրք քան միւս կողմն: Երբեմն մի այլ տեղ պատրաստութիւնք կը տեսնուին որպէսզի թշնամին տեսնելով կարծէ որ անցքը նոյն տեղէն պիտի ըլլայ, բայց երբ առիթն ներկայանայ մութ գիշեր ատեն կամ մարախուխու օդի ժամանակ անցքը արդէն գաղտնի պատրաստուած վայրէն կրնայ կատարուիլ յաջողաբար: Անցքերն կարելի եղածին չափ շուտով պէտք է լինին և միւս կողմն անցնելէ վերջ անմիջապէս սկսելու է պահպանողական միջոցներ ձեռք առնուլ մարտկոցներ ևն. շինելու համար:

— Գրաւեալ տեղերն կրկին ուրիշ կողմէ թշնամւոյն ձեռքն չտալու համար քանք ընելու է ամրացնել զանոնք պահեստի զինւորաց հսկողութեան տակ գնելով: Բացի երբ այսպիսի զինւորք չեն խնայուիր զօրաց քիչութեան պատճառաւ:

— Խմբերու կամ դնդերու կռիւի ժամանակ բռնած դիրքն կամ շարքի ձեւն կախում ունի թշնամւոյն դիրքէն. զօրավարն պարտի իւր դատողութեամբն որոշէ ինչ որ յարմարագոյն է:

Ձանազան տեսակ ձևեր կան. երբեմն պէտք կ'ըլլայ բալորովին համախմբեալ կերպիւ ճակատ տալ. երբեմն տարածեալ ուրիշ ատեն սեպածե կամ եռանկիւնաձև. այսինքն կեդրոնն յառաջ ձգելով և երկու կողմերն դէպ յետս, երբեմն ալ շեղաբար, աջ կամ ձախ թէն յառաջ մղելով և միւս թէն աստիճանաբար իբրև նեցուկ ետեւէն օգնելով. բայց, ամենայն ճակատամարտի մաս մը զօրքեր շարունակ չեն կրնար կռուիլ երկար ատեն. յոգնութիւն և ռազմամթերաց սպառումն կը տկարացնէ զօրաց օգտակարութիւնը, ուստի երբ որ զօրավարն յարմար դատէ ժամանակ ժամանակ հրաման կուտայ պահեստի խմբոց որ սօքա նոր եռանդով և ռազմամթերքով խնամեալ կանցնին յառաջ, իսկ միւսներ յետս քաշուելով կառնուեն պէտք եղած հանգիստն. նաև կը դարմանուին վիրաւորեալներն. ապա պակասներուն տեղն լեցնելէ և խմբոց նոր կազմակերպութիւն մը տալէ վերջ կրկին պատրաստ կը լինին ծառայելու:

— Հեծելազօրք նմանապէս ունին իրենց մասնաւոր ձևերն յարձակում տալու ժամանակ: Երբեմն համախմբեալ, երբեմն ի շար և երբեմն ի սիւն: Ամենէն օգտակար և արդիւնաւոր ձևն կը սեպուի սիւնաձևն երբ շեղաբար լինի. որպէս զի ամեն ձիաւոր ազատ կը լինի եւ իւր առջեւն արգելք մը չունենար արշաւած ժամանակ. սօքա ինչպէս յիշեցինք այլ ուր միշտ արագնթաց եղանակաւ կը յարձակին և իրենց կոտորածն տալէ վերջ շրջան ընելով յետս՝ կը կրկնեն յարձակումն: Հեծելազօրք ընդհանրապէս առիթ կը փնտռեն կողմնակի յարձակում տալու որ խմբոց տկարագոյն կետերն կը համարուին:

— Եթէ պատերազմն լինի բաւական ստուար բանակներէ, կռիւի ատեն յառաջ եկած հրացանաց թնդանօթաց և գոռում գոչումներու ձայներն կը պատճառեն շփոթութիւն մի, որ հրամաններն լաւ չեն կրնար հասնել, ուստի հրամաններն կը արուին փողահարութեամբ: Գնդեր ուրեմն պարտին ընենալ փողահարներ սրոնք կարող ըլլան զանազան հնչիւններով գիտցնելու զինւորաց ընելիք շարժումները. պաշտօնեայք լաւ փարժ լինելու են հասկնալու սոյն փողահարութիւնները: Այսպիսի մարզանք պէտք չէ շատ և դժուարին լինիլ բաւական է տեսակ տեսակ հնչման ձևեր յատկացնել միայն կանգի, յառաջ խաղալու, նահանջելու, այսինչ կամ այնինչ խմբին պաշտօնեայն կանչելու ևն:

— Պատերազմական օրէնքներն թշնամւոյն հետ բանակցելու պատգամաւոր ընդունելու, զինադադար տալու ևն. նկատմամբ զանց ընելու չէ, երբ թշնամին ակներե կը պարգէ ձերմակ դրօշ մը, ըսել կուզէ թէ զինադադար կը խնդրէ բանակցութեան մտնելու համար, բայց հակառակ պատերազմական խիստ օրինաց կը պատահի որ շատ անգամ այսպիսի խնդրումներով լինին, ժամանակ չահելու կամ խաբելու համար, ուստի պաշտօնեայք պարտին լինիլ նախազգոյշ, երբ սոքա կը տեսնեն թէ այսպիսի խնդրանք կը պատահին այնպիսի միջոցներու մէջ, որ իրենք կրնան տանիլ կամ տանելու վրայ են վճռական յաղթութիւն մի, պահ մի օրինազանց գտնուիլն անխեղութիւն չէ: Դիտելու են նաև որ զինադադարման տեսն թշնամին ուէ պատրաստութիւն չտեսնէ կամ բոլորովին նա դադար տայ նախ իւր գործողութեանցը, եթէ ոչ այսպիսի խնդրանաց միտ չգրծուիր:

— Հեծելազօրք իրենց կենդանեաց վրայ մեծ հոգ և խնամք տանելու են. ձին կենդանեաց մէջ ամենէն ազնիւն և բանաւորն կը սեպուի, և զայն լաւ գործածելով միայն կարելի է լաւ և հաւատարիմ ծառայութիւն ըստ պատել: Սոքա բանաւոր արարածոց նման նուրբ հասկացողութիւն ունին և շուտով ընդունակ են սորվիլ իրենց պարտականութիւններն:

— Պատերազմներու մէջ, վիրաւորեալներն դարմանելու և խնամք տանելու թէ սոքա լինին ազգային և

թէ թշնամի. կարեւոր կէտ մ'է, այսպիսի գործերու համար տիկիներ և օրիորդներ կրնան մեծ ծառայութիւններ մատուցանել, սոյն մարմիններն կը կոչուին ոչ պատերազմիկ և սրբազնական կանոն մի հրձգութիւն կամ որեւիցէ գրկողութիւն չկատարել: Ահա այսօրինակ պատհոթութիւններու մէջ է որ մին կրնայ թշնամւոյն վիրաւորեալին սրտին վրայ լաւ տպաւորութիւն ձգել. և չահելով անոր համակրութիւնն և վստահութիւնն, ստանալ թերեւս գաղտնիքներ և տեղեկութիւնք որ ուրիշ կերպով անկարելի էր իմանալ թշնամւոյն դիրքին, շարժմանց և կացութեանը վրայ:

— Զինւորներու պարտքն է լինել միշտ ակնածու և հնազանդ իրմէ բարձրաստիճան Սպայից. բարեւել զանոնք ի հանդիպումն. սա կուտայ զինւորականութեան պատկառելիութիւն մի որ շնորհալի է: Կռիւի ժամանակ սոյն գործողութիւնք կրկին և կրկին չեն կատարուիր. ոչ ալ երբ պաշտօնեայք պարտաւորեալ են միշտ անցուդարձ գալ նոյն տեղէն:

— Զինւորք, ինչպէս նաև Սպայք զգոյշ կենալու են օտարականներէ և հաղորդելու չեն որեւիցէ գաղտնիք կամ տեղեկութիւն իրենց խմբին նկատմամբ: այսպիսի օտարականներ և այցելուներ թերեւս ցոյց տան մեծ բորեկամութիւն և համակրական ոգի. բայց կարելի է լինին լրտեսներ թշնամւոյն կողմէն առաքեալ:

— Պահապանք միշտ խորամանկ և սրամիտ լինելու են որ չխաբուին բանակին այցելող անձանց հազուստներէն որ իբրեւ գիւղացիներ կամ մանրավաճառներ կուղեն զինուորաց հետ խառնուել և ստանալ գնդին վերաբերեալ գաղտնիքներ :

— Գնդեր բանակած ատեննին պարտին յատկացնել անցագրեր այնպիսի անձանց որոց մուտքը հարկաւոր է նաեւ պարտին յատկացնել զանազան անցից բառբաններ կամ նշաններ ատեն ատեն փոփոխութիւն ընելով, և երբ տեսնեն մեկն որ գնդին սեփականեալ սահմաններէն ներս մտնել կուղէ խնդրեն հակաբառբառն կամ ներհակ նշանն :

— Ամենայն դաւադրութիւնք, խորամանկութիւնք և խիստ ու ծայրայեղ միջոցներ օրինաւոր են պատերազմի մէջ :

— Եթէ ազգ մի իրաւունք ունի տիրելու մի այլ ազգի վրայ, այս վերջինն ալ նոյն չափ իրաւունք ունի իւր աղատութիւնը ձեռք բերելու :

— Հայրենեաց համար մեռնիլ ամենէն սիրուն և պատուական մահն է և բոլոր անկեղծ Հայրենասէր երիտասարդաց պարտքն է :

Վ Ր Ի Փ Ք

ՕՆ ԱՆԴՐ ՅԱՌԱՉ

Բամբ. որոտան բարձուստ բամբիւնք յԱրարատեան դաշտն ի վայր .

Արի արանց արիւնք յեռանդն առատանան ի հրադայր .

Հրաւէր հայրենեաց հռչակի'նդ հանուր ,

Հոգիք Հայկազանց բորբոքին ի հուր .

Որք երկնաւորի պսակին էք անձկոտ

Ու որ երկրաւորիս փառաց երկնահորդ ,

Հապ Օ'ն , արի արանց մանկունք .

Հայրենավրէժքդ Հայկազունք ,

Հապ օն ի դէն գունդադունդ ,

Յեռեալ ի պար թունդ ի թունդ ,

Ի Զէն ի վրէժ . Օ'ն անդր յառաջ ,

Ի Զէն ի վրէժ . մի' ձախ մի' յաջ ,

Օն անդր յառաջ .

Մի' ձախ մի' յաջ

Օ'ն անդր յառաջ

Յառաջ յառաջ

Հա'պ օ'ն յառաջ :

Հ. Դ. Վ. ԱԼԻՇԱՆ

ԵՐԳ

Մ Ե Տ Ի Ն Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Յ

Ի ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՈՐ Ի ԴԱՇՏՆ ՅԱԻԱՐԱՅՐԻ

Հուր բարկութեան համայն Հայոց ,
Բորբոքեալ զերդ բոց բարկաճայթ .
Եւ կայծականցս բիւր բիւրոց ,
Զարթոյց ի մարտ սարս սառնապատ :

Զի՞ վարանիմք արդ աստ եղբայրք .
Դա՛տարկ ձեռամբ՝ դատարկ ձեռամբ .
Զեռամբ յարտաղ Տղմուտ օն դրոյդ ի դրոյդ ,
Ի դրոյդ թռչիմք սրանամբ , սրանամբ , սրանամբ :

Հուր զէն ի ձեռին
Ու վրէժ ահագին
Սպասեն և կան
Քաջք Արշակունեան ,

Եւ յոր երկինք հանդիսատես
Զաշխոյժ նախնեաց հեղու ի մեզ

Հա՛ւլ օն քաջք քաջաց
Ընդ Սասան կուրծս
Մխեսցուք մկունս
Ուժգին ի հարուած :
Ռ . ՍԷՏԷՖՃԵԱՆ

ՄԱՐՇ

ԶԻՆԻՈՐԻՆ ՄՆԱՍՅԵՍ ԲԱՐԵԱԽՆ

Մնացես բարեաւ , սէր իմ սէր ,
Հրաւէր մարտին որոտաց .
Թէ չեմ քաջաց ես ընկեր
Զկայ բաժին ինձ փառաց :

Մի՛ լար հոգոյս իմ հատոր ,
Գուցէ դառնամ , ո՛հ , մի՛ լար .
Թո՛ւնկայց մարտին ես ի դու ,
Տեսցուք յերկինս մեք զիրեար :

Եղբայրադաւ չէ նախանձ ,
Որ բորբոքեալն յիս վառի .
Ի Սուրբ հողոյ Հայկազանց
Բառնամ զլուծ օտարի :

ԻՆՉ ՀԱՄԱՐ ԶԷ

ԵՐԳ ԶԻՆԻՈՐԻՆ

Ինձ համար չէ՛ դարնան գալը ,
 Ինձ համար չէ՛ ծառի ծաղկիկը ,
 Ուրախութեան սրտի գրդիւրը ,
 Ո՛չ մի բերկրանք չեն ինձ համար :

Ինձ համար չէ՛ կենաց բաղդը ,
 Ինձ համար չէ՛ երջանկութիւնը
 Եւ մրայօն կուսի աչքերը ,
 Նոցա արցունք չեն ինձ համար :

Ինձ համար չէ՛ փայլուն լուսնի
 Անտառ ու սար լուսաւորելը ,
 Գարնան վարդի երգչի տաղերը
 Սոխակ ու վարդ չեն ինձ համար :

Ինձ համար չէ՛ ծնողաց լացը ,
 Ինձ համար չէ՛ աղջկայ տխրելը ,
 Գերեզմանիս վրայ արտասուելը
 Բարեկամաց , չէ՛ ինձ համար :

Բայց ինձ համար կուգայ ժամը ,
 Կերթամ թշնամեաց պատերազմը
 Եւ մահ առիթ սպաննիչ գնդակը
 Անդ պատրաստուած է ինձ համար :

(Թարգմ.) Բ. Տ. Պ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՇ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Հապ՛ օն՝ յառաջ ընթանամք քաջ մարտիկներ .
 Թշնամւոյն վայրագ հրոսակներ չէ՞ք տեսներ ,
 Որ կըսպառնան մեր Ազգ, պատիւ և կեանք .
 Պէտք չեն մեզ փայլուն զէնք, շգեղ համասցեստք
 Բաւ են իսկ բահ , բրիչք ու կորովի սրտեր .
 Վանեւ զազանք , խորտակել նոցա վրանք :

Խմբակք , կանդ , ի շա՛ր
 Լըցէք ձեր հրացան .
 Թշնամւոյն ճակտին ,
 Առէք լաւ նշան .

Կրա՛կ դէպ յաջ , Կրա՛կ դէպ ձախ ,
 Կրա՛կ , կրա՛կ , անդադար :

Թուրքին խոժոռ դէմքն մեզ չեն վախցներ ,
 Քուրդին խոչոր պէխերն մեզ չեն սարսափեր ,
 Միթէ չիկրե՞մք մեր Հարց արի սրտեր ,
 Տեսնէ՞ք . ինչպէս ցիրցան , աստ անդ անճարակք
 Փախչին հապ ճէպ , որպէս երկչոտ՝ նապաստակք .
 Օ'ն ուրեմն ընդոստ քայլ առէք արագ :

Խմբակք կա'նգ , ի շա'ր .

Սուինք ի կա'ղմ . Զդոյ՛չ .

Վանէ շանն հարուած

Միտէ՛ քոյդ յանկարծ .

Զա'րկ դէպ յաջ , զա'րկ դէպ ձախ ,

Զա'րկ , Զա'րկ , անդադար :

Գ. ԳՍԱՊԱՐԵԱՆ

ՍՈՒՒՆԱՄԱՐԶՔ

Զիք գնդակ , վառօթ , փամփուշտըդ հատաւ ,
 Հրացանդ ալ գուցէ կարգէ դուրս ելաւ ,
 Բայց բնաւ մի վհատիր , չըլլայ երկնչիս .
 Հաւատքդ թող լինի , չի պիտի ընկճիս .

Լեր դու ունկնդիր պետիդ հրամանին ,
 Սուինք ի կա'ղմ , զգոյ՛չ , փողն հնջէ ուժգին :

Օ'ն ուրեմն , յառաջ գոչէ բարձրաձայն ,
 Կեցէ՛ Հայ զինուորն . կեցցէ՛ Հայաստան .
 Թող թնդայ դաշտն . դողայ թշնամին ,
 Ահ ու սարսափ տայ նոցա բանակին :

Տեսնե՞ս սա գծուած . վախկոտ սինլքոր ,
 Որ քեզմէ փախչի արագ , գլխիկոր ,
 Տուր հարուած մ' ուժգին , սըվոր կոնակին ,
 Գայ հոգին բերանն , տապալի գետին :

Այժմ ընդոստ դէպ յաջ առ քայլ մ' կամ երկու
 Լե'ր ճարպիկ , հանէ ճիշ մը ահարկու .
 Օ'ն յաջմէ վանէ . ապա յանկարծ միտէ խոր ,
 Ուր լինի հոգ չէ՛ քիթ , բերան կամ փոր :

Դա'րձ ընդոստ դէպ ձախ . զգոյ՛չ պատրաստ կաց ,
 Կատղած գազան մի քեզ հասնի սրնթաց .
 Հա'ր մէկ մի սրտին մէկ մ' ալ ուղեղին ,
 Արեամբ վրիժու թող հոգք հեղեղին :

Այժմ վանէ յոտից և միտէ՛ փութով ,
 Դարձ յետս երեսդ , տուր հարուած մ' ալ կոթով .

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ո Յ

	Էջ
Յառաջաբան.....	7
Զինւորական կրթութեան օգուտն	11
Խմբի մը կազմակերպութիւնն	13
Առ մարզիչս և պաշտօնեայս.....	15
Ծանօթութիւնք	17
Համառօտագրութիւնք.....	17
Հրամանք	18
Զինւորի դիրքն	18
Հանգիստ և ցրումն շարից	19
Մարմնամարզական հրահանգք	19
Աջք աջ կամ ձախ	21
Բարեւք	22
Դարձուածք	22
Հանգիստի Հանգիստ (առանց զինու.)	23
Քալուածք	23
Կշռաքայլք.....	24
Ի տեղւոյ քայլ	26
Փոխ-քայլ	26

Բովնարի քայլ.....	27
Յետս յետս քայլ.....	27
Յետկոյս մարշ.....	28
Կրկնարագ քայլ.....	28
Յարդարմունք.....	29
Առաջնորդով ընթանալ.....	30
Կողմնակի քայլել.....	30
Շեղ-քայլ.....	32
Շրջանք.....	33
Շրջանք շարժուն առանցքի վրայ.....	34
Հրահանգ Ձինամարզականք.....	36
Մարզանք.....	37
Ձէն ի կիւր.....	37
Ձէն Յողջոյն.....	38
Ձէն յուս.....	40
Ձէն ի կարգ.....	40
Ձէն ի Գիրկ.....	41
Ձէն ի Ձեռս.....	43
Ձէն ի Պաշ.....	43
Սուինք ի կաղմ.....	44
Սուին Հանդէս.....	45
Սուինք ի Տեղուջ.....	45
Մարզանք Հրաձգականք.....	47

Քառեակն Լից, Պատրաստ, Նշան.....	47
Կրակել անհատաբար.....	50
Կրակել Շարքով.....	51
Կրակել Ծնրադրութեամբ.....	51
Կրակել գետին անկեալ.....	53
Քննութիւն Ձինուց.....	53
Յեցումն զինուց.....	54
Հանդիտի Հանգիստ (զէնքով).....	56
Սուինամարդք.....	56
Նշանամարդք.....	57
Սուինք Ձգոյշ.....	58
Յառաջադէմ քայլ.....	58
Յետադէմ քայլ.....	58
Յառաջադէմ խաղացք.....	58
Յետադէմ խաղացք.....	59
Ոստումն Յաջմէ.....	59
Ոստումն Ձախմէ.....	59
Ոստումն Յետկոյս.....	59
Վանմունք, Հարուածք եւ Մխմունք.....	59
Վանումն ի բաց.....	59
Վանումն Յաջմէ.....	59
Վանումն Ձախմէ.....	61

Պաշտպանունն Յոտից.....	61
Հարուած Հանդէպ.....	61
Հարուած Զախմէ.....	63
Հարուած Յաջմէ.....	63
Հարուած Յոտից.....	63
Հարուած ի վերուստ Զախմէ.....	63
Մխոնն Յաջմէ, Զախմէ, Յոտից, Գլխից ..	63
Կոթն Հանդէպ Հարուած.....	63
Կոթն Յետկոյս Հարուած.....	64
Կրճատ Հարուած.....	64
Վարմունք և Հարուածք ընդդէմ հեծելազօրաց ..	66
Կազմակերպութիւն խմբի.....	67
Պաշտօնատեղիք.....	67
Նախնական կազմութիւն խմբի.....	69
Բացունն շարից ..	70
Փակունն շարից.....	71
Շարք վերածել քառեկաց.....	73
Քառեկք յաջմէ կամ ձախմէ յառաջ մարշել ..	73
Սիւն Յետկոյս մարշ.....	74
Քառեկք ի շարս բերել.....	75
Քառեկք վերածել Զոյգս.....	76
Զոյգս վերածել Քառեկաց ..	78

Նախամարտիկք	79
Տարածումն Հանդէպ նախամարտկաց....	79
Տարածումն կեդրոնէ.....	80
Տարածումն յաջմէ.....	81
Կրակել.....	82
Յառաջ քայլ ելով կրակել.....	82
Նահանջելով կրակել.....	83
Բռնորակք	84
Քառեկիւ.....	84
Խմբակաւ կամ Խմբիւ.....	84
Համախմբունն նախամարտկաց.....	86
Պիտանի գիտելիք Մարտագիտականք	88—108

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԽՆ ԵՐԳԵՐ

Բա'մբ Որոտան.....	109
Հուր Բարկութիւն Համայն Հայոց	110
Մնացեալ Բարեաւ.....	111
Ինձ Համար չէ գարնան գալը.....	112
Մարշ Արարատեան.....	113
Սուինամարզք.....	114

ՎԵՐՋ

ՎՐԻՊԱԿԲ

ՍԽԱԼ	ԷԶ	ՏՈՂ	ՈՒՂԻՂ
Կրօնիկէ	23	29	Կրօնիկէ
Եղէգն	54	5	Փողն
„	54	27	„
„	55	3	„
ՎԱՆՈՒՄՆ	59	18	վանումն Ի ԲԱՅ
Նախնակ	63	10	աւելորդ է
(Տես ձև 31)	74	4	այս աւելորդ է
(Տես ձև 32)	76		պիտի ըլլայ (Տես ձև 31)
(Տես ձև 33)	76		պիտի ըլլայ (Տես ձև 32)
(Տես ձև 34)	78		պիտի ըլլայ (Տես ձև 33)
(Տես ձև 34)	78		ցոյց կուտայ զոյգս քառեկաց վե- րածելու կերպն
ԳՆԼԻԼ	83	15	գալով

APPENDIX

1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100	2101	2102	2103	2104	2105	2106	2107	2108	2109	2110	2111	2112	2113	2114	2115	2116	2117	2118	2119	2120	2121	2122	2123	2124	2125	2126	2127	2128	2129	2130	2131	2132	2133	2134	2135	2136	2137	2138	2139	2140	2141	2142	2143	2144	2145	2146	2147	2148	2149	2150	2151	2152	2153	2154	2155	2156	2157	2158	2159	2160	2161	2162	2163	2164	2165	2166	2167	2168	2169	2170	2171	2172	2173	2174	2175	2176	2177	2178	2179	2180	2181	2182	2183	2184	2185	2186	2187	2188	2189	2190	2191	2192	2193	2194	2195	2196	2197	2198	2199	2200	2201	2202	2203	2204	2205	2206	2207	2208	2209	2210	2211	2212	2213	2214	2215	2216	2217	2218	2219	2220	2221	2222	2223	2224	2225	2226	2227	2228	2229	2230	2231	2232	2233	2234	2235	2236	2237	2238	2239	2240	2241	2242	2243	2244	2245	2246	2247	2248	2249	2250	2251	2252	2253	2254	2255	2256	2257	2258	2259	2260	2261	2262	2263	2264	2265	2266	2267	2268	2269	2270	2271	2272	2273	2274	2275	2276	2277	2278	2279	2280	2281	2282	2283	2284	2285	2286	2287	2288	2289	2290	2291	2292	2293	2294	2295	2296	2297	2298	2299	2300	2301	2302	2303	2304	2305	2306	2307	2308	2309	2310	2311	2312	2313	2314	2315	2316	2317	2318	2319	2320	2321	2322	2323	2324	2325	2326	2327	2328	2329	2330	2331	2332	2333	2334	2335	2336	2337	2338	2339	2340	2341	2342	2343	2344	2345	2346	2347	2348	2349	2350	2351	2352	2353	2354	2355	2356	2357	2358	2359	2360	2361	2362	2363	2364	2365	2366	2367	2368	2369	2370	2371	2372	2373	2374	2375	2376	2377	2378	2379	2380	2381	2382	2383	2384	2385	2386	2387	2388	2389	2390	2391	2392	2393	2394	2395	2396	2397	2398	2399	2400	2401	2402	2403	2404	2405	2406	2407	2408	2409	2410	2411	2412	2413	2414	2415	2416	2417	2418	2419	2420	2421	2422	2423	2424	2425	2426	2427	2428	2429	2430	2431	2432	2433	2434	2435	2436	2437	2438	2439	2440	2441	2442	2443	2444	2445	2446	2447	2448	2449	2450	2451	2452	2453	2454	2455	2456	2457	2458	2459	2460	2461	2462	2463	2464	2465	2466	2467	2468	2469	2470	2471	2472	2473	2474	2475	2476	2477	2478	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486	2487	2488	2489	2490	2491	2492	2493	2494	2495	2496	2497	2498	2499	2500	2501	2502	2503	2504	2505	2506	2507	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516	2517	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569	2570	2571	2572	2573	2574	2575	2576	2577	2578	2579	2580	2581	2582	2583	2584	2585	2586	2587	2588	2589	2590	2591	2592	2593	2594	2595	2596	2597	2598	2599	2600	2601	2602	2603	2604	2605	2606	2607	2608	2609	2610	2611	2612	2613	2614	2615	2616	2617	2618	2619	2620	2621	2622	2623	2624	2625	2626	2627	2628	2629	2630	2631	2632	2633	2634	2635	2636	2637	2638	2639	2640	2641	2642	2643	2644	2645	2646	2647	2648	2649	2650	2651	2652	2653	2654	2655	2656	2657	2658	2659	2660	2661	2662	2663	2664	2665	2666	2667	2668	2669	2670	2671	2672	2673	2674	2675	2676	2677	2678	2679	2680	2681	2682	2683	2684	2685	2686	2687	2688	2689	2690	2691	2692	2693	2694	2695	2696	2697	2698	2699	2700	2701	2702	2703	2704	2705	2706	2707	2708	2709	2710	2711	2712	2713	2714	2715	2716	2717	2718	2719	2720	2721	2722	2723	2724	2725	2726	2727	2728	2729	2730	2731	2732	2733	2734	2735	2736	2737	2738	2739	2740	2741	2742	2743	2744	2745	2746	2747	2748	2749	2750	2751	2752	2753	2754	2755	2756	2757	2758	2759	2760	2761	2762	2763	2764	2765	2766	2767	2768	2769	2770	2771	2772	2773	2774	2775	2776	2777	2778	2779	2780	2781	2782	2783	2784	2785	2786	2787	2788	2789	2790	2791	2792	2793	2794	2795	2796	2797	2798	2799	2800	2801	2802	2803	2804	2805	2806	2807	2808	2809	2810	2811	2812	2813	2814	2815	2816	2817	2818	2819	2820	2821	2822	2823	2824	2825	2826	2827	2828	2829	2830	2831	2832	2833	2834	2835	2836	2837	2838	2839	2840	2841	2842	2843	2844	2845	2846	2847	2848	2849	2850	2851	2852	2853	2854	2855	2856	2857	2858	2859	2860	2861	2862	2863	2864	2865	2866	2867	2868	2869	2870	2871	2872	2873	2874	2875	2876	2877	2878	2879	2880	2881	2882	2883	2884	2885	2886	2887	2888	2889	2890	2891	2892	2893	2894	2895	2896	2897	2898	2899	2900	2901	2902	2903	2904	2905	2906	2907	2908	2909	2910	2911	2912	2913	2914	2915	2916	2917	2918	2919	2920	2921	2922	2923	2924	2925	2926	2927	2928	2929	2930	2931	2932	2933	2934	2935	2936	2937	2938	2939	2940	2941	2942	2943	2944	2945	2946	2947	2948	2949	2950	2951	2952	2953	2954	2955	2956	2957	2958	2959	2960	2961	2962	2963	2964	2965	2966	2967	2968	2969	2970	2971	2972	2973	2974	2975	2976	2977	2978	2979	2980	2981	2982	2983	2984	2985	2986	2987	2988	2989	2990	2991	2992	2993	2994	2995	2996	2997	2998	2999	3000	3001	3002	3003	3004	3005	3006	3007	3008	3009	3010	3011	3012	3013	3014	3015	3016	3017	3018	3019	3020	3021	3022	3023	3024	3025	3026	3027	3028	3029	3030	3031	3032	3033	3034	3035	3036	3037	3038	3039	3040	3041	3042	3043	3044	3045	3046	3047	3048	3049	3050	3051	3052	3053	3054	3055	3056	3057	3058	3059	3060	3061	3062	3063	3064	3065	3066	3067	3068	3069	3070	3071	3072	3073	3074	3075	3076	3077	3078	3079	3080	3081	3082	3083	3084	3085	3086	3087	3088	3089	3090	3091	3092	3093	3094	3095	3096	3097	3098	3099	3100	3101	3102	3103	3104	3105	3106	3107	3108	3109	3110	3111	3112	3113	3114	3115	3116	3117	3118	3119	3120	3121	3122	3123	3124	3125	3126	3127	3128	3129	3130	3131	3132	3133	3134	3135	3136	3137	3138	3139	3140	3141	3142	3143	3144	3145	3146	3147	3148	3149	3150	3151	3152	3153	3154	3155	3156	3157	3158	3159	3160	3161	3162	3163	3164	3165	3166	3167	3168	3169	3170	3171	3172	3173	3174	3175	3176	3177	3178	3179	3180	3181	3182	3183	3184	3185	3186	3187	3188	3189	3190	3191	3192	3193	3194	3195	3196	3197	3198	3199	3200	3201	3202	3203	3204	3205	3206	3207	3208	3209	3210	3211	3212	3213	3214</
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	--------

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

545
NL0047967

